

יוצא לאור לקראת ראש השנה תשפ"ו הבעל"ט

קונמרם

אאלפך חכמה

בלבבי משכן אבנה

אוצר האותיות

ערך איתן

תורה לשמה

תורת שעשועים

לא מונה כלל

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולהוסיף איתן דורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור
בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקיימים: כוכביות [*]
סולמית [#] -<
[מספר שיעור] -<
סולמית [#]

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
(דרך המייל/פקס)
ישלח בקשה במייל
bilvavi231@gmail.com
מדרכי הקדושה עדיף לשלוח בקשה
דרך הפקס
03-5480529

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן ליצור קשר
עם מערכת
'בבלבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

תוכן העניינים

"בא אל התיבה"

ערך איתן

עבודה

בלבביפדיה עבודת ה' איתן..... ז

מחשבה

בלבביפדיה מחשבה איתן..... יז

סוגיות במחשבה איתן..... כח

ר"א שערים

צירוף א-י / א-ת / א-ן / י-ת / י-ן / ת-ן..... לא

קבלה

בלבביפדיה קבלה איתן..... לט

מילון ערכים בקבלה איתן..... מז

ארמית

מילון ערכים בארמית איתן-אית-אתנו-אתא-

איתני-איתיביה-איתתא..... מז

שיעורים הקשורים לערך

משלי 136 פרק א פסוק כז

מספר שיעור בקול הלשון 1128687

מדור עבודה

בלביפדיה עבודת ה'
איתן

בלבניפדיה עבודת ה' איתן

איתן - תנאי, דבר והיפוכו

איתן לשון של תוקף, לשון של חוזק, - "איתן מושבך ושים בסלע קנך" (במדבר כ"ד, כ"א), "נחל איתן", וכן ע"ז הדרך.

וכידוע איתן בהיפוך האותיות עולה אותיות תנאי, ובפשוטם של דברים זה דבר והיפוכו, - תנאי זהו דבר שאינו בגדר 'קביעא וקיימא', דייקא הוא עומד על תנאי, אין לו מציאות של קביעות, לעומת כן איתן שהוא לשון של תוקף ושל חוזק, כל היותו לכאור' היא הויה מוחלטת, הויה גמורה.

וא"כ כפשוטם של דברים, כידוע כל שני הפכים שורשם אחד, ולכן תנאי ואיתן שהם דבר והיפוכו הם אותם אותיות, האיתן הוא קבוע, הוא תוקף, הוא חוזק, והתנאי הוא עצם הדבר הבלתי קבוע, הוא עומד ותלוי.

שני התנאים דקריעת ים סוף ומתן תורה

אבל בעומק יותר, כמו שדורשים חז"ל כידוע על מה שנאמר בקריעת ים סוף "וישב הים לאיתנו" - 'לאיתנו' לתנאו הראשון, שתנאי התנה הקב"ה עם הים במעשה בראשית, שכשיעברו בני ישראל ביציאתם ממצרים לצורך כניסתם לארץ ישראל, יבקע להם הים. ויתר על כן, זהו התנאי שהתגלה ביציאת מצרים בקריעת ים סוף בשביעי של חג, אבל הרי התגלה עוד תנאי במתן תורה, כדרשת חז"ל כידוע, "יום השישי", שכל מעשה בראשית עומד ותלוי בו' בסיון, שהקדוש ברוך הוא התנה בשמים ובארץ, שאם מקבלים ישראל את התורה העולם מתקיים, ואם לאו, העולם חוזר לתהו ובהו.

נמצא שהן המים והן הארץ עומדים על תנאו, - זה לא שני דברים נפרדים זה מזה, אלא זה שני שלבים ביציאת מצרים, השלב הראשון ביציאת מצרים הוא קריעת ים סוף, - 'וישב הים לאיתנו' - לתנאו, זה תנאי אחד, ושלב השני של היציאה שהוא מתן תורה, שאחרית היציאה הוא "תעבדון את האלקים על ההר הזה", נאמר בה יסוד של תנאי, שהשמים והארץ עומדים על מציאות של תנאי.

ב' הפירושים ב'איתן' - שני צדדי התנאי

ועמקן של דברים, - בדין עגלה ערופה שנאמר להוריד אותה אל נחל איתן, מהו נחל איתן, - יש בזה מחלוקת רש"י ורמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש) בסוגיא בסוטה, שי' רש"י שנחל איתן זה נחל יבש, אין בו מציאות של מים, - כפשוטו נחל זהו מקום שיש בו זרימה של מים, ונחל איתן הוא ההיפך מהזרימה שבנחל, זהו נחל איתן לשיטת רש"י, אבל שיטת הרמב"ם היא להיפך, שנחל איתן זהו נחל שהמים רצים בו בתוקף וחוזק, וא"כ שיטת רש"י ושיטת הרמב"ם הם דבר והיפוכו.

וברור הדבר, שורש התנאי הוא ב"וישב הים לאיתנו" - לתנאו הראשון, ושם היה את שני המצבים, את המצב שהמים נמצאים במקומם דייקא, בפרט כשהמצרים נכנסו לים שנעשה אז תוקף וחוזק של המים, - "ימינך ה' נאדרי בכח ימינך תרעץ אויב", וכן ע"ז הדרך בעוד פסוקים, שמבוי' שנעשה תוקף וכח במים, אבל מאידך, בני ישראל עברו בתוך הים ביבשה - בחרבה, הם היו ביובש, נמצא שגדר התנאי שנעשה, 'איתנו' - תנאו, יש כאן תנאי האם יהיה מרוצת מים בחזקה כשיטת הרמב"ם, או שהדבר יהפוך למציאות של יבשה כשיטת

היתה עומדת כמציאות גמורה לעצמה, וכגון שהמים שבים היו עומדים כמציאות גמורה לעצמה, וכן השמים והארץ היו עומדים כמציאות גמורה לעצמם, מצד כך ה'איתן' שבהם היה תוקף וחוזק של נכרא, אבל עד כמה שמציאות הבריאה כולה אינה אלא תנאי, א"כ היא עומדת על ה'מתנה', והמתנה - "אתה הוא א-ל חי וקיים".

זה עומק כח הסברא שתנאי הוא אותיות איתן, כלומר העומק שאין לו קיום לעצמו אלא הוא עומד במציאות של תנאי, א"כ מה שמקיים אותו זה "ברצותו מאריך ברצותו מקצר" וכן על זה הדרך, ומצד כך התוקף והכח של מציאות הקיום של הדבר אינו עומד על מציאותו של עצמו, אלא כל היותו עומדת ממציאות המתנה - ממציאות השורש של הדבר, זהו שורש התוקף והכח של כל תנאי שמתגלה בבריאה, שהמתנה זה הוא יתברך שמו, "אל חי וקיים".

גדר 'תנאי קודם למעשה'

ובהבנה רחבה יותר, הרי כמו שלומדת הגמ' בקידושין כידוע מאד, את דיני תנאי מבני גד ומבני ראובן, ואחד ממשפטי התנאים הוא שצריך שיהא 'תנאי קודם למעשה', ובהגדרה הפשוטה מה ההבדל אם המעשה קודם לתנאי או התנאי קודם למעשה, - שאם המעשה קודם לתנאי כלומר שיש כאן מעשה גמור, ולאחר מכן יש תנאי שבא לעקור את מציאות המעשה, אבל אם התנאי הוא קודם למעשה, כלומר שכל מציאות המעשה איננה אלא עומדת ותלויה במציאות התנאי וא"כ היא איננה מציאות גמורה, זה עומק ההגדרה של 'תנאי קודם למעשה', תנאי אין לו כח לעקור מעשה, אלא שכשהתנאי קודם, המעשה מתפשט ממציאות התנאי ולכן כשמתקיים התנאי נתפשט המעשה וכשלא מתקיים התנאי לא נתפשט המעשה, זה ההגדרה שנאמרה בתנאי בני גד ובני ראובן שצריך שיהא תנאי קודם למעשה.

רש"י, שזהו מה שבני ישראל הלכו בתוך הים ביבשה - בחרבה.

וא"כ עומק מציאות התנאי, שהוא מגדיר את שני הצדדים האלו, מחד תוקף של מים וריבוי של מים, ומאידך מציאות של יבשה. ומכח כך להלכה למעשה נחל איתן צריך שיהא - או כך או כך -, שיטת רש"י ושיטת הרמב"ם, אבל זה מונח בהגדרה שזה שורש התנאי ביסודו, או חרבה - יבשה או ריבוי של מים, זה שני הצדדים של ה'איתן' שני הצדדים של ה'תנאי', ולכן ב'בפועל' של ה'איתן' הוא יכול לנטות לצד הזה ויכול לנטות לצד הזה, אלו הם שני הצדדים של נחל איתן.

עומק האיתן שבתנאי - מכח ה'מתנה'

אבל יתר על כן, שזה מה שהתחדש בקריעת ים סוף שנעשה שם ה"וישב הים לאיתנו" - לתנאו הראשון, - דבר שעומד כמציאות לעצמו, אז כפשוטו הוא 'איתן', יש לו מציאות של קיום כ'קביעא וקיימא', ודבר שעומד על תנאי, מה הגדרת הדבר במה שהוא עומד על תנאי, אז כפשוטו הוא איננו תקיף הוא איננו חזק כמו שהוזכר בראשית הדברים.

אבל בעומק יותר להמתבאר השתא, "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון", מצד ה'ה' ילחם לכם' מתגלה העומק של הדבר שכל תנאי הוא לא מתחיל ממקום התנאי, אלא הוא מתחיל מהמקום של מי שמתנה על הדבר, זה המקום שממנו מגיע מציאות התנאי, כל תנאי בשורש הגדרתו היא שהוא מהמקור העליון יותר של מי שמתנה את אותו תנאי, כשבאים לדון על התנאי כשלעצמו, זה יוצר דבר שאיננו קבוע, אבל כשבאים לדון על שורש מציאות התנאי, דהיינו כשבאים לדון על ה'מתנה', גדרו ומציאותו של הדבר מצד ה'מתנה', הוא השורש של הקביעות שבו.

ונחדד את עומק ההגדרה, - ראשית כל כפשוטו ולאחר מכן בהרחבה, ה'מתנה' כמובן זה הקדוש ברוך הוא, וא"כ בעומק אם הבריאה

התנאי ביציאה ממצרים והתנאי בכניסה לארץ

ולפי"ז ברור הדבר שזה לא מקרה שמבני גד ומבני ראובן לומדים את גדר תנאים, - הרי בני גד ובני ראובן בקשו לקבל את חלקם שבארץ ישראל מעבר לירדן, - וההבנה וההגדרה השורשית - היציאה ממצרים היא יציאה מארץ, והכניסה לארץ ישראל היא כניסה לארץ, ובאמצע יש מעבר של ים ביניהם, - כמו שיוצאים מארץ אחת ונכנסים לארץ אחרת, כך גם המעבר שיש בו מציאות של מים - ים, יש בזה שתי סוגים של ימים, יש ים שהוא ההבדלה מהארץ של מצרים, ויש את הים שהוא לצורך הכניסה לארץ ישראל, הים שהוא מצד היציאה ממצרים זהו ים סוף שבו היה את ה'קריעת ים סוף', והים שהוא בצד הכניסה לארץ ישראל, הוא הירדן שכשנמצאים בעבר הירדן צריך לעבור את הירדן לארץ ישראל.

וא"כ ביציאה מארץ מצרים יש את קריעת ים סוף, ובכניסה לארץ ישראל הוא בעבר הירדן, - מי שמוציא את בני ישראל ממצרים ומעביר אותם את הים זהו משה רבינו, ומי שמכניס לארץ ישראל זה יהושע והוא זה שמעביר אותם את הירדן, אלו הם שתי הצדדים.

וא"כ אם ביציאת מצרים היה קריעת ים סוף ושם נאמר "וישב הים לאיתנו" לתנאו הראשון, שהוא עומד במציאות של תנאי, בהכרח שגם בכניסה לארץ ישראל בעבר הירדן יהיה בה ג"כ מציאות של תנאי, כיון שהם מקבילים אהדדי, והתנאי בכניסה לארץ ישראל זהו התנאי של בני גד ובני ראובן.

מציאות התנאי שבארץ - מל' רצון

וזהו מה שילפינן לדיני תנאי מתנאי של בני גד ובני ראובן, שעל זה נאמר "כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי", כלומר שזהו התנאי השרשי שמתגלה בבריאה והגדר של אותו תנאי זה ביחס לכניסתם של בני ישראל לארץ, ואילו בני גד ובני ראובן

עצמם נשארים מעבר לירדן, - אז כפשוטו כמו שהוגדר בהתחלה יש תנאי מדין המים ויש תנאי מדין הארץ, אבל ביאור הדברים ביתר דקות, מה מציאות התנאי שמתגלה בכניסתם לארץ, - הארץ נקראת ארץ כמו שדורשים חז"ל מלשון רצון ומלשון ריצה, - "שרצתה לעשות רצון קונה", כך דורשים חז"ל בבראשית רבה, כלומר שמציאות הארץ היא מציאות של רצון, והרצון הוא גופא שורש מציאות התנאי שמתגלה בתנאי בני גד ובני ראובן, כלשון חז"ל "כשעלה ברצונו" שכביכול הוא יכול לרצות את הדבר והוא יכול לא לרצות את הדבר, זהו שורש מציאות התנאי שילפינן מבני גד ובני ראובן בכניסתם לארץ ישראל, ההויה של מציאות התנאי היא הרצון, - מה שהוגדר בהתחלה כפשוטו שתנאי ואיתן הם דבר והיפוכו, וחודד שעומק התנאי הוא תלוי ב'מתנה' שה'מתנה' זה - הוא יתברך שמו.

עכשיו חידדנו את ההגדרה שהיחס של ה'מתנה' שזה הוא יתברך שמו, - היינו רצונו - זה גופא נקרא ה'מתנה', כי הוא יכול לרצות את הדבר והוא יכול לא לרצות את הדבר, וא"כ יש את בעל הרצון ויש את מציאות הרצון, ומצד גילוי התנאי התנאי נמצא במציאות הארץ - במציאות הרצון, שבוה יש שני צדדים, רוצה או לא רוצה - אבל השורש של הדבר נעוץ בבעל הרצון שזה הוא יתברך שמו, שם מונח עומק שורש מציאות התנאי.

מדרגת ישראל 'מתנת חנם', אומות העולם - שכר ועונש

ולפי"ז שלב נוסף - כל תנאי נקרא תנאי, וכמו"כ שמי שעושה את התנאי הוא נקרא מתנה על הדבר וכן ע"ז הדרך, זה מאותו שורש של המילה מתנה, זה השורש של מציאות התנאי, - יש את דברי רש"י הידועים בתחילת התורה, "בראשית ברא אלקים" - א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם ראש חדשים וכו' ומה שהתורה התחילה

חל מציאות של מתנה המתנה הניתנת יסודה הוא בגדרי התנאי, זה המתנה שהקב"ה נתן לבני ישראל, שהמתנה הניתנת היא ניתנת בגדרי תנאי, ומהי המתנה שהקב"ה נתן לבני ישראל - יש את המתנה שהיא בבחינת תורה, "וממדבר מתנה", כמו שדורשים חז"ל "מי שמששים עצמו כמדבר" שלו ניתן המתנה.

אבל יתר על כן, ארץ ישראל שניתנה לבני ישראל היא ניתנה מדין מתנה, - כל הניתנה של ארץ ישראל היא לא ניתנה לבני ישראל אלא בגדרי תנאי שזהו תנאי בני גד ובני ראובן, אבל יתר על כן מציאות ארץ ישראל שניתנה היא ניתנה מדין מתנה, כלומר שמה שהקב"ה נתן לבני ישראל את המתנה של ארץ ישראל בגדרי התנאי, כי אין לבני ישראל אחיזה גמורה בארץ ישראל מצד עצמם, אלא זה ניתן להם בגדרי מתנה, והמתנה הזו עומדת כל הזמן על מציאות של תנאי.

ולכן יש את המצב שבני ישראל נכנסים לארץ ישראל, ויש את המצב שבני ישראל יוצאים מארץ ישראל לגלות, הכניסה לארץ ישראל והיציאה מארץ ישראל הם אינם מציאות של מקרה, אלא המציאות הזו היא משום שכל האחיזה של בני ישראל שהם אווזים בארץ ישראל אינה אלא בגדרי תנאי, אינה אלא בתורת מתנה.

ומצד כך העומק של הדברים, - אם אווזים בארץ ישראל מדין ארץ ישראל כפשוטו, א"כ יש כביכול אחיזה בארץ, אבל אם אווזים בארץ ישראל רק מגדרי התנאי שאז האחיזה היא בגדר של מתנה כמו שנתבאר, נמצא שעל מנת לאחוז בארץ ישראל נצרך לאחוז בנותן המתנה שזה - הוא יתברך שמו ואין בלתו.

כלומר האחיזה שבני ישראל אווזים בארץ ישראל היא גופא השורש - מה שהם אווזים בו יתברך שמו ואין בלתו, זה גופא האחיזה של בני ישראל בא"י, וזה גופא נקרא איתן.

בבראשית, שאם יבואו אומות העולם ויאמרו לישראל ליסטים אתם שכבשתם את ארצנו ארץ כנען, משיבים להם ישראל, בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, הארץ של הקב"ה, ברצונו נתנה להם וברצותו נטלה מהם ונתנה לנו. - יש כאן דבר והיפוכו, בתחילה הקב"ה נתן את זה להם, ואח"כ הקב"ה נטל את זה מהם ונתן את זה לנו.

עומק נקודת הדבר - מה שהקדוש ברוך נתן את זה לבני ישראל ובני ישראל מקבלים את הדבר, הם מקבלים את הדבר מדין 'מתנת חנם', זה שורש מציאות קבלתם, וההגדרה יסודית וברורה, - יש עולם של שכר ועונש ויש עולם של מתנה, אומות העולם כשהם שנצטוו ב' מצוות בני נח, יסודם של המצוות הללו הם שכר ועונש, - אחד משבע מצוות בני נח זהו מה שהם נצטוו על הדינים, כי יסוד הדבר זה שכר ועונש, אבל בני ישראל יסוד עבודתם הוא לשמה, וממילא יסוד מה שהם מקבלים הוא מדין מתנה ולא מדין שכר, - וכמובן הקב"ה לא מקפח שכר כל בריה והוא נתן שכר גם לישראל, אבל אומות העולם יסודם הוא 'שלא לשמה', וכל שלא לשמה היינו שהוא עושה על מנת לקבל, - זה שכר ועונש, משא"כ ישראל שיסודם 'לשמה' כמו שמבואר בגמ' בתחילת בב"ב בדף ח' כידוע בנותן צדקה ע"מ שיחיה בני, שבישראל הוא צדיק גמור, כלומר שיסודם ומהותם של ישראל הוא מהות של לשמה, ולפיכך כיון שפעולה לשמה עניינה שהוא עושה את הדבר באופן של מתנה, - זהו מצדנו שעבודתנו אליו יתברך שמו היא באופן של מתנה, ולהיפך מצדו יתברך שמו שהוא נתן מציאות של מתנה.

תנאי מלשון מתנה

ומצד כך, עומק כח גילוי שמתגלה בישראל, שהכח הפנימי שניתן לבני ישראל הוא כח של מתנה זה שורש מציאות התנאי שמתגלה, - שגילוי התנאי הוא תנאי בגדרי מתנות, כאשר

שהוא עובר מצד לצד, שייך לו רק צד אחד שהוא הצד של ארץ ישראל.

אבל בעומק יותר מה שמתגלה מכחו של אברהם אבינו הוא שגם הצד השני של ה'עברי' שבו, גם אותו מגלה אברהם אבינו, ומכחו בני גד ובני ראובן יורשים את החלק של מעבר לירדן מכח 'אברהם העברי'.

עומק התנאי - ב' הצדדים קיימים בב"א

ולפי"ז - העומק הנפלא במציאות של תנאי, כפשוטו הגדרת כל תנאי שיש שני צדדים, אם כך ואם לא כך אז להיפך, אבל בעומק מה הם שני הצדדים שמתגלים בתנאי?

בעבר הירדן צד אחד זה ארץ ישראל והצד השני זה עבר הירדן, וכן ב'אברהם העברי' אברהם אבינו נמצא בעבר אחד ויש את העבר השני, אבל בעומק מה שאברהם אבינו מגייר גרים כלומר שגם מה שנמצא בעבר השני, גם אותו מקדש אברהם.

וזה העומק הפנימי הנורא שמתגלה במציאות של תנאי, אם התנאי הוא תנאי כפשוטו א"כ יש צד שכן ויש צד שלא, ועד עכשיו הגדרנו את עומק הדבר שעצם זה שזה תלוי במתנה - בנותן המתנה - שזה שורש מציאות התנאי זה העומק של הקביעות שנמצא במציאות התנאי.

אבל להמתבאר עכשיו בהמשך הדברים, המהלך הוא הרבה יותר עמוק, - עומק מציאות התנאי הוא ששני הצדדים קיימים בבת אחת, זהו עומק מציאות האיתן שמתגלה במציאות התנאי.

והדוגמא הבהירה לכך זהו הגמ' במכות בפרק שני - "קללת חכם אפילו על תנאי היא באה" מה כוונת הדבר שדווקא קללת חכם אפי' על תנאי היא באה, - הרי 'לעולם אל תהיה קללת הדיוט קלה בעיניך' כלומר שכח של קללה שייך שיהא גם במציאות של הדיוט, ואלא מאי - בחכם נתווסף עוד נקודה - כמוכן

האחיזה הזו שרשה והויתה מתחילה באברהם אבינו שהוא הנקרא איתן - "משכיל לאיתן האזרחי" מה שאברהם אבינו נקרא איתן כלומר שאצלו מתחיל להתגלות מציאות התנאי, והתנאי המתגלה אצל אברהם אבינו כדרשת חז"ל כידוע "בהבראם" אל תקרי 'בהבראם' אלא 'באברהם' ש'באברהם נברא העולם', והגילוי שמתגלה אצל אברהם אבינו שמכח כך זה נקרא ש'באברהם נברא העולם' הוא השורש של מציאות התנאי, שמה שניתן לבני ישראל ארץ ישראל זה מהכח של אברהם אבינו, - "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" ה'התהלך בארץ לארכה ולרחבה' זה האחיזה שאוחזים בארץ ישראל מכח אברהם אבינו שנקרא 'איתן האזרחי', וא"כ עומק האחיזה שאוחזים בארץ ישראל מכחו הוא עומק של מציאות של תנאי שהתנה הקב"ה על הדבר שיהיה לו מציאות של קיום.

ירושת 'עבר' הירדן מכח אברהם ה'עברי'

ולפי"ז להבין ביתר עומק, - יש את ארץ ישראל עצמה שניתנה לבני ישראל משורש 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה', אבל יש את החלק של מעבר לירדן שזה שייך לבני גד ולבני ראובן ששם היה גילוי של תנאי, ואמנם התנאי היה שייך לכיבוש של ארץ ישראל - "אם יעברו חלוצים וגו' ונתתם להם את ארץ הגלעד לאחוזת" (במדבר ל"ב, כ"ט) ואם לא אינם מקבלים, אבל החלק שבני גד ובני ראובן מקבלים בארץ ישראל הוא לא בארץ ישראל עצמה אלא הם מקבלים את עבר הירדן, וברור הדבר מאיפה השורש שהם מקבלים את עבר הירדן, - זה השורש שמושורש באברהם אבינו שנקרא "אברהם העברי" וכדרשת חז"ל שכל העולם כולו מעבר אחד ואברהם מהעבר השני, והוא נקרא עברי כי הוא עבר מעבר הנהר, "מעבר הנהר ישבו אבותיכם" כלומר שהוא עובר מצד זה לצד זה אז כפשוטו מה

- כל שאר הארצות הם ארציים שזהו לשון של ארץ, אבל ארץ ישראל "ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית שנה ועד אחרית שנה", ארץ שהיא בבחינת "אזריא דארץ ישראל מחכים" ודייקא מחכים שזה בבחינת 'קללת חכם אפילו על תנאי היא באה', זהו מציאות החכמה שמתגלה בארץ ישראל, שמתגלה ה'אפילו על תנאי' שני הצדדים של התנאי, התנאי שמתגלה בתנאי בני גד ובני ראובן הוא תנאי שנאמר דייקא בכניסתם לארץ ישראל, ובעומק זה ההגדרה של תנאי כפול, - כפשוטו תנאי כפול הוא לחזק את הדבר כמו 'שנה עליו הכתוב לעכב' שלצורך כן יש את התנאי כפול, אבל בעומק הגדרת תנאי כפול - שמחדדים את שתי הצדדים, חוזרים וכופלים את התנאי לשתי הצדדים כי כמו שכשכופלים דבר הוא נעשה חזק יותר, כך כאשר כופלים את התנאי הוא עומד באותו מקום ששתי הצדדים מאוחדים יחד במקורם ושורשם, זה עומק מציאות התנאי.

התנאי הזה - ברור ופשוט - הוא עומק האיתן, זהו שורש נקודת האיתן.

והעומק הגמור שבדבר, - "תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית אם מקבלים ישראל את התורה מוטב ואם לאו חוזר העולם לתהו ובהו", אז כפשוטו אם מקבלים העולם מתקיים ואם לא מקבלים העולם חוזר לתהו ובהו, אבל בעומק הא וְהָא אֵיתְנָהּ בֵּיהּ, זהו התנאי של מעשה בראשית, מעשה בראשית זהו המעשה ויש תנאי קודם למעשה, תנאי שהוא קודם למעשה בראשית. זהו "תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית", - מדין תנאי קודם למעשה, לאיזה מעשה הוא קודם - למעשה בה"א הידיעה שהוא מעשה בראשית, זה שורש מציאות התנאי.

והתנאי שהתנה עמו הקב"ה הוא שכל דבר ודבר יתגלה בו גם זה וגם זה, זה נקרא 'בראשית ברא אלקים' כמו שהוזכר פעמים הרבה שאלקים זה גימטריא גם וגם, זה מה

שיש כמה פנים לנקודה - אבל בפנים אחד לדבר, הנקודה שמתווסף במציאות של תלמיד חכם, שמציאות התלמיד חכם גורמת ש"אפי' על תנאי היא באה" גם על הצד שהתנאי לא יתקיים, זה עומק נקודת הדבר שהתנאי נמצא במדרגה ששני הצדדים של התנאי כלולים בבת אחת ולכן קללת חכם אפילו על תנאי היא באה, - עד כמה שהתנאי הוא תנאי כפשוטו א"כ אין מציאות של הדבר אלא אם כן נתקיים התנאי שאז הדבר קיים ואם לא נתקיים התנאי הדבר אינו קיים, זהו פשוטו של תנאי, אבל בעומק יותר כאשר מתגלה המעמקים של מציאות התנאי, - עומק ההארה שבמציאות התנאי הוא שהתנאי הוא עומד בבת אחת בשני הצדדים שלו ויכול להתקיים, זה עומק מציאות התנאי.

ובעומק בתיבת תנאי יש בה אותיות אני ואין, זה פנימיות מציאות התנאי, הוא כולל בתוכו גם את האני את האחרית את הסיפא, שזהו אני-ת' אותיות תנאי, עד נקודת האחרית, אבל הוא גם אין, הוא חוזר לא' לנקודת ההתחלה והוא חובק בתוכו, את שני הצדדים גם יחד.

שורש התנאי שלמעלה ממקום הב' צדדים

תנאי שהגדרתו 'תנאי קודם למעשה' אם קודם חל המעשה ולאחר מכן חל מציאות התנאי א"כ זה תנאי כפשוטו, ואז גם היה צד מסוים שתנאי יכול לעקור את המעשה, אבל בעומק יותר מה שתנאי הוא תנאי קודם למעשה עומק ההארה שבדבר זהו מחמת ששורש התנאי הוא למעלה מהמקום שהדבר נחלק לשני החלקים, זהו תנאי של חכם, וזהו תנאו של הקב"ה התנאי שהתנה הקדוש ברוך הוא שמשם משתלשל התנאי של ארץ ישראל.

דייקא ילפי' את דיני תנאים מתנאי בני גד ובני ראובן שהיה בכניסתם לארץ ישראל, 'ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות כולם' ועומק מה שהיא גבוהה מכל הארצות כולם

אבל כשמתגלה שלימות ההארה שהיא בבחינת המתנה, היא ההארה דלעתיד לבוא שנקראת מתנת חנם, מהו מתנת חנם - דבר שאינו חנם אם תעשה אני יתן אם לא תעשה אני לא יתן, אבל מתנת חנם עניינו שהוא נותן בין כך ובין כך, זה עומק הפנימיות של מציאות הבריאה, שהיא עומק ה'איתנו', עומק מציאות התנאי זה תוקף האיתן העליון.

האור הזה זהו "וישב הים לאיתנו", - אין הכוונה במה שהוא שב לאיתנו שהיה זמן שהוא חרבה - יבשה והיה זמן שהוא ים, אלא מתגלה שאותו מקום הוא גם ים וגם יבשה, זה נקרא "וישב לאיתנו", - "וישב לאיתנו" כלומר שבעצם הוא היה ים והוא חוזר להיות יבשה והוא חוזר להיות ים, מתגלה שמצד העומק שבדבר הוא חובק את שניהם בתוכו, זה נקרא "וישב הים לאיתנו".

כשהאור הזה יאיר בשלימות זה העומק של איתן האזרחי בבחינת ההזרחה החדשה שעתידיה להתגלות במהרה בימינו בביאת הגאולה השלימה, יזרח ויאיר האור, מה שהיה נראה בהבחנה של כל ימות עולם שיש תנאי ומצד כך יש דור שכולו חייב ויש דור שכולו זכאי, או כך או כך, אבל כאשר יאיר האור השלם של מציאות הגאולה אז יהיה תוקף ששני הצדדים הם מאירים בבת אחת, זהו שלימות מציאות ה'איתן' עומק תוקף הבריאה, כל המצבים כלולים כולם בבת אחת, על זה נאמר "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" הכל מאיר בתוקף וחוזק בבת אחת.

שמתגלה ב"אלו ואלו דברי אלקים חיים", מתגלה שזה גם וגם, זה עומק התנאי וזה עומק מציאות האיתן, זה עומק תוקף שורש נקודת הכח הראשון והשורש שמתגלה שניהם בבת אחת.

הכח הזה שמתגלה בראשית זה השורש של האיתנות שבבריאה, - והדברים הם בהירים מאד, כל דבר ודבר שקיים בבריאה אם יש לו אפשרות שהוא יתקיים ואפשרות שהוא לא יתקיים, א"כ אין לו מציאות של קיום גמורה, אבל אם תנאי בשורש הוא גם זה וגם זה, זה עומק נקודת התנאי שמעמידה את עומק תוקף כל מציאות הנבראים.

עומק ה'מתנת חנם' - בין כך ובין כך
התנאי הזה הוא בבחינת מתנה כמו שהוזכר: והמתנה הזו בבחינת "ישמח משה במתנת חלקו", כאשר ניתן מציאות המתנה נותן המתנה בעין יפה הוא נותן, שזה בחינת משה שעליו נאמר טוב עין הוא יבורך, הוא זוכה ל'ניתנה לו במתנה'.

השורש של המתנה שהקדוש ברוך הוא נתן בבריאה, הוא נתן את הדבר באופן שהתנאי שבבריאה מעמיד שהוא ניתן דבר והיפוכו וששתי הצדדים מתקיימים מיניה וביה, זהו עומק המתנה שהקב"ה נתן.

מצד מקח וממכר האדם נותן ומקבל, וא"כ יש כאן שני דברים, אבל מצד מתנה זה כולו נתינה, שני הצדדים נמצאים בבת אחת, זה העומק של ההבדל בין מקח וממכר לבין מתנה.

פנימיות הבריאה היא מתנה, ופרעה שנקרא "התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו" (יחזקאל כ"ט, ג) הוא נקרא תנים כי הוא מתנגד למתנה - הוא מתנגד לתנאים ולכן ביציאת מצרים היה תנאים, והכח שהתנגד לכך הוא התנים הגדול שמתנגד למציאות אותם תנאים.

מדור מחשבה

בלבביפדיה מחשבה
איתן
סוגיות במחשבה
איתן

בלבביפדיה מחשבה איתן

הופעותיה של המילה ומשמעותה

המילה 'איתן' מופיעה בתורה ארבע פעמים. הפעם הראשונה היא בפרשת ויחי, "ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו, מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל" (בראשית מט, כד), הפעם השניה היא בפרשת בשלח, "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" (שמות יד, כז). פעם שלישית ביחס לבני הקיני [דהיינו יתרו שהתגייר והצטרף אל עם ישראל], נאמרה על ידי בלעם: "איתן מושבך ושים בסלע קינך" (במדבר כד, כא). פעם רביעית הוזכר לשון איתן בעגלה ערופה, כשנמצא מת בדרך ולא נודע מי היכחו: "והורידו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע, וערפו שם את העגלה בנחל" (דברים כא, ד).

א"כ המילה איתן נאמרה ביחס ליוסף הצדיק, לקריעת ים סוף, ליתרו שהתגייר, ולנחל בו עורפים את העגלה. רש"י מפרש את המילה 'איתן' מלשון תוקף, בעגלה ערופה רש"י פירש שנחל איתן הוא "נחל קשה", וכן ביחס ליתרו פירש שהוא התיישב "באיתן ומעוז של ישראל". גם ביחס ליוסף הצדיק מפרש רש"י: "נתיישרה בחוזק". ביחס לקריעת ים סוף שנאמר שהים שב ל'איתנו' מפרש רש"י: "לתקפו הראשון", וכן תרגם שם אונקלוס: "ותב ימא לעדן צפרא לתוקפיה". נמצא ש'איתן' הינו לשון חוזק ותקיפות.

אמנם ראוי לציין שיש ביאור נוסף ב'איתן', שכן כתב הרמב"ם בדיני עגלה ערופה (פ"ט מרוצח ה"ב): "ובית דין של אותה העיר מביאין עגלת בקר משל אנשי אותה העיר ומורידין אותה אל נחל שהוא שוטף בחזקה, וזהו איתן האמור בתורה". אם כן, לפי הרמב"ם 'איתן' פירושו שהמים שוטפים אותו בחוזקה. ביחס לכך ש'איתן' היינו 'חזק', דברי הרמב"ם מקבילים לדברי רש"י,

אולם לרש"י 'נחל איתן' פירושו נחל יבש, מקום שבו לא זורעים ולא מעבדים את האדמה, בעוד שלרמב"ם 'נחל איתן' הוא מקום עם מים מרובים. נמצא שרש"י והרמב"ם מסכימים ש'איתן' הוא 'תוקף', אך לרש"י הפסוק מצווה על 'תוקף של יובש', בעוד שלשיטת הרמב"ם צריך 'תוקף של מים'.

פירוש המילה בהופעותיה השונות

מעשה נפרש את האמור אצל יוסף הצדיק, שם נאמר ביחס למעשה של אשת פוטיפר 'ותשב באיתן קשתו', והיינו כמו שאמרו חז"ל (סוטה לו:): "ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו, א"ר יוחנן: מלמד, ששניהם לדבר עבירה נתכוונו. ויבא הביתה לעשות מלאכתו - רב ושמואל, חד אמר: לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו נכנס. ואין איש מאנשי הבית וגו' - אפשר, בית גדול כביתו של אותו רשע לא היה בו איש? תנא דבי ר' ישמעאל: אותו היום יום חגם היה, והלכו כולן לבית עבודת כוכבים שלהם, והיא אמרה להן חולה היא, אמרה: אין לי יום שניזקק לי יוסף כיום הזה. ותתפשהו בבגדו לאמר וגו' - באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון, אמר לו: יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה ביניהם, רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות? דכתיב: ורועה זונות יאבד הון. מיד: ותשב באיתן קשתו, א"ר יוחנן משום ר' מאיר: ששבה קשתו לאיתנו, ויפוזו זרועי ידיו - נעץ ידיו בקרקע ויצאה שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו, מידי אביר יעקב - מי גרם לו שיחקק על אבני אפוד? אלא אביר יעקב, משם רועה אבן ישראל - משם זכה ונעשה רועה, שנאמר: רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף".

נמצא שבתחילת כניסתם של עם ישראל למצרים, דהיינו יוסף, היה עיקר ניסיונו באשת

הראשון. אם כן, הכניסה למצרים התחילה עם 'תנאי' שנהפך ל'איתן', והיציאה ממנה התחילה עם 'איתן' שחוזר לתנאי.

תורה שבכתב ותורה שבעל פה בבחנית 'איתנות'

בפנים נוספות, לכלל ישראל יש ג' רגלים, סוכות, פסח ושבועות. כל איתן הוא 'חוזק', כדלעיל, אולם יש להוסיף שתורה שבכתב נקראת 'איתן' (זה"ק ח"ב קי:), והתורה שבעל פה נקראת 'תנאי'. התורה שבכתב נקראת 'איתן' משום שהיא חזקה ומוצקה, ואי אפשר לה להתבטל בשום פנים ואופן. 'ידועים דברי המדרש (שמו"ר ה, א): "עמד שלמה המלך והחכים על גזירתו של הקדוש ברוך הוא ואמר למה אמר הקדוש ברוך הוא לא ירבה לו נשים לא בשביל שלא יסור לבבו אני ארבה ולבי לא יסור, אמרו רבותינו באותה שעה עלתה יו"ד שבירבה ונשתטחה לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה רבון העולמים לא כך אמרת אין אות בטלה מן התורה לעולם, הרי שלמה עומד ומבטל אותי ושמה היום יבטל אחת ולמחר אחרת עד שתתבטל כל התורה כולה, אמר לה הקדוש ברוך הוא שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין וקוצה ממך איני מבטל".

לתורה שבע"פ אין איתנות שכזו, שהרי יתכן שיבוא חכם ויבטל דברי חכם אחר, ובהכרח שיתכנו בה שינויים. זאת ועוד, התורה בשורשה היא 'אש שחורה על גבי אש לבנה' (אדרא רבה קלב.), וידועים דברי הרמב"ן בהקדמתו לתורה, שבתורה בשורשה אין את הצירופים שיש בידינו כעת, אלא היו בכל פסוק כמה וכמה צירופים שונים. 'אש שחורה על גבי אש לבנה' פירושה כמו 'תורה שבעל פה ע"ג תורה שבכתב'. יש בזה הגדרה דקה בדברי רבותינו (אור המאיר בשם המגיד ממזריטש שהמחשבה היא תמיד באותיות, משום שכך היא צורת החשיבה של האדם - במילים המורכבות מאותיות. אולם האותיות הללו יכולות להשתנות, וזה סוד מיתוק הדינים, כפי שאמר הבעש"ט שאפשר להפוך 'צרה' ל'צהר'. אך כל זאת רק במחשבה,

פוטיפר, ומכח התגברותו הוא הושלך לבור, ומשם יצא למלוך על מצרים, כמבואר בפסוקים. לפי זה, ניסיונו של יוסף היה ב'זרמת סוסים זרמתם" (יחזקאל כג, כ) השייכת בדוקא למצרים, שהיו שטופים בזימה.

כשם שיוסף הצדיק הוא תחילת הכניסה, כך גם קריעת ים סוף היא סוף היציאה. השלב בו היו בני ישראל 'גאולים' [כמבואר להדיא בר"ן סוף ערבי פסחים בשם הירושלמי, שאמרו שירה רק בשביעי של פסח, משום שאז היו גאולים] היה בקריעת ים סוף, ושם ים סוף שב לאיתנו. 'ידועים דברי רש"י (שם) שפירש את המילה 'איתנו' באופן נוסף, והוא 'לתנאו הראשון', דהיינו 'איתן' מלשון 'תנאי', ועומק העניין יתבאר להלן.

אמנם, בזוה"ק איתא ש'איתן' הוא אותיות 'תנאי', ו'איתנים' הם 'תנאים'. אם כן, 'איתן' הוא גם 'תנאי' וגם 'תנאי', וגם 'חוזק'. נעמוד על שורש עניינם של לשונות אלו.

אצל יוסף, שהוא הגילוי הראשון של 'איתן', נראה פשוט כי 'התיישבה קשתו' משום שהיה לו 'ניסיון', 'ניסיון' פירושו שיש ב' צדדים, האם עומדים בו ועושים רצון ה', או ח"ו נכשלים בעבירה. אם יוסף היה נכשל - לא היתה קשתו חוזרת לאיתנה. לפי זה במעשה דאשת פוטיפר היה תנאי לחזרתו למקומו, וכשמילא את התנאי ועמד בניסיון, נעשה ה'תנאי' ל'איתן'. לפי זה ברור שכשיוצאים ממצרים גם הם חוזר לאיתנו, דהיינו ל'תנאי הראשון' שהתנה עימו הקב"ה. דהיינו, גם היציאה של עם ישראל היתה על תנאי, שהרי היה עליהם קטרוג 'הללו עובדי ע"ז והללו עובדי ע"ז' (עיין ילקו"ש רמז רלד), ועמ"י היה צריך להתמודד עם הקטרוג ולזכות בדין. רק אחרי שהתברר שעמ"י עומד בתנאי מכוחו יכול הוא לצאת, חזר גם הם לתנאי שהתנה עימו הקב"ה.

לפי"ז נפלא הוא מאמרו ז"ל (שוח"ט קיד, ג): "הים ראה ויגוס (תהלים קיד, ג), מה ראה, ארונו של יוסף". עומק כוונת חז"ל היא שהים 'נס מפני נס', משום שיוסף עמד בתנאי שמחמתו היה זכאי לחזור לאיתנו, וממילא גם הים עמד בתנאו

בראש השנה יצא יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בניסן עתידין ליגאל.

לעניינא דידן נעמוד על המחלוקת השייכת לזמן לידת האבות, דלר"א נולדו בתשרי ולר"י נולדו בניסן, וכן נחלקו ביחס לגאולה העתידית, דלר"א עתידים להיגאל בתשרי ולר"י בניסן, אך כו"ע לא פליגי שבניסן נגאלו.

בהמשך הגמ' שם מביא ר"א ראייה לשיטתו: "רבי אליעזר אומר: מנין שבתשרי נולדו אבות - שנאמר ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האתנים בחג - ירח שנולדו בו איתני עולם. מאי משמע דהאי איתן לישנא דתקיפי הוא - כדכתיב: 'איתן מושבך', ואומר (מ"כה ו, ב): 'שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ, ואומר (ש"ה ב, ח): 'קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות'. מדלג על ההרים בזכות אבות, מקפץ על הגבעות בזכות אמהות" (שם יא.).

ר"א סובר שבתשרי נולדו האבות משום שתשרי נקרא 'ירח האיתנים', והאבות הם 'סלע', דבר יציב שאי אפשר להזיזו ולבטלו. רבי יהושע, שסובר שהאבות נולדו בניסן, מסביר לשיטתו שתשרי נקרא ירח האיתנים משום ש"תקיפי במצוות", ורש"י (שם) מבאר שריבוי המצוות הוא שופר, יום הכיפורים, סוכה, לולב, ערבה וניסוך המים.

לשיטת ר"י שחודש תשרי הוא 'איתן', ניסן הוא 'חודש התנאי', שהרי בחודש ניסן נאמר "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו", והיינו שחזר לתנאי, ופירוש הדבר הוא שחודש ניסן הוא 'תנאי המביא לאיתן'. אופן נוסף להבין את העניין הוא, שבחודש תשרי יש ריבוי מצוות, ועל שם המצוות הוא נקרא 'איתן', לשיטת ר"י. בחודש ניסן אין ריבוי מצוות, אולם יש בו מצוה שהיא 'מצות', אותן האותיות כמו 'מצוות', משום שמצוות מצה שקולה למצוות רבות, ועל כן גם חודש זה נחשב 'איתן במצוות'.

משעה שהמחשבה נעשית כתובה, נקבע הסדר של האותיות, ואי אפשר להפוך אותו לאופנים שונים.

עד שלא ניתנה התורה, והיתה קיימת רק בעליונים, היא היתה 'אש שחורה ע"ג אש לבנה', משום שהיו בה שינויי צירופים. אבל משניתנה התורה נקבעה כל אות במקומה, ושוב אין בה שינוי, והיינו 'איתן', שהיא חזקה ותקיפה.

במחשבה שייך שינוי, משא"כ בדיבור ישנה גזירת הכתוב שלא כל דיבור אפשר לשנות, שהרי "כיוון שהגיד - שוב אינו חוזר ומגיד" (כתובות יח.). אשר על כן, 'אותיות המחשבה' נקראים 'תנאי' מכיוון שאפשר לשנותם, וביחס למחשבה, לדיבור יש כבר מדרגה של 'איתן'. בדרך רמז אפשר לומר ש'איתן' פירושו 'אין-ת', דהיינו שהוא מא' ועד ת', אך יש בו גם 'אין', ולכן אפשר לגלגל את כל האותיות בצירופים שונים. כש'תנאי' מתגלה על ידי דיבור, וכל שכן על ידי כתיבה, הוא נהפך ל'איתן'.

הגילוי של 'תנאי-איתן' הוא בחג השבועות. שם נאמר לעם ישראל "אם מקבלים אתם את התורה מוטב, ואם לאו שם תהיה קבורתכם" (שבת פח.). הקב"ה עשה עם עמ"י 'תנאי', והיה צריך שיעמדו בתנאי, ורק אז התגלתה התורה שהיא 'איתן'.

מחלוקת התנאים אימתי נברא העולם

כידוע יש מחלוקת של רבי יהושע ור"א אם בתשרי נברא העולם או בניסן נברא העולם (ר"ה י.). מחלוקת זו איננה רק ביחס לבריאת העולם, וכמו שאמרו שם: "תנאי, רבי אליעזר אומר: בתשרי נברא העולם, בתשרי נולדו אבות, בתשרי מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, בראש השנה יוסף מבית האסורין, בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, בניסן נגאלו, בתשרי עתידין ליגאל. רבי יהושע אומר: בניסן נברא העולם, בניסן נולדו אבות, בניסן מתו אבות, בפסח נולד יצחק, בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה,

הסוכות היה אמור להיות סמוך למתן תורה, בחודש תמוז]. בסוכות מתגלה 'איתן' במדרגת 'תקיף', ולכן בחג הסוכות נצטוו לשבת בסוכה, לגלות שהעולם הוא עראי. ומכיוון שמתברר בחג הסוכות מהו 'ארעי', אפשר גם ללמוד דרכו מהו 'איתן'.

מחלוקת התנאים מתי נולדו האבות

והנה, ר"י ור"א נחלקו מתי נולדו האבות, אך שניהם מודים שהאבות הם איתנים. הדברים מתאימים למה שמביא הטור (סי' תיז) בשם המדרש שג' הרגלים הם כנגד ג' האבות, פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק וסוכות כנגד יעקב. אם האבות הם איתנים, אזי בהכרח שגם המועדים הם 'איתנים', שהרי אם לא כן אין מקום להשוות ולהקביל בין האבות למועדים. ויש לבאר הדבר, מהו שורש האיתנות של המועדים. המערכת הבסיסית של הזמנים היא 'ששת ימי המעשה, ויום השביעי' - שבת. מעגל גדול יותר של זמנים הוא של י"ב חודשים המרכיבים שנה, ובתוך המערכת של 'שנה' נמצאים המועדים. אילו לא היה אדה"ר חוטא, היתה המערכת כולה רק ימים ושבתות [ובדקות לא היה 'שבע', אלא ששת ימי מעשה ויום שביעי], אך החטא שינה את סדרי הזמן, וחדש 'חודשים ושנים'. אחרי החטא התקיים "ביום אכלך ממנו תמות" (בראשית ב, יז), והרי "יומו של הקב"ה אלף שנים" (בר"ה ח, ב), ואחרי שנקבעו שנות חיים, התחדשו גם חודשים ושבתות.

אמנם הבנה זו צריכה ביאור, שהרי אם אין מועדים לכאורה אין גם גילוי ל'איתן' שמתגלה דרך המועדים. והנה, בלשון חכמינו שבת נקראת "קביעא וקיימא", שכן זמנה אינו משתנה בהתאם לקידוש החודש, שלא כשאר המועדים התלויים בקידוש ב"ד, ואם לא יראו את הלכנה יידחה מועד. לפי זה, 'שבת' היא 'איתן' אפילו ביחס למועדים. כל המועדים הם 'זכר ליציאת מצרים', ובשורשם הם נקראים 'שבת' [כמו שכתוב "ביום הראשון שבתון", וביותר לפי הידוע ש'ון' הוא סיומת של הקטנה, כמו 'איש-אישון', ונמצא שהמועדים הם 'שבת קטנה'], השבת היא שורש כל המדרגות, והיא נקראת 'איתן'. בעומק העניין, יש הלכה ברורה של תוספת שבת בכניסתה וביציאתה, "המאחרים

[במאמר המוסגר, חודש תשרי וחודש ניסן מקבילים זה לזה ביסודם. ידועה דרשת חז"ל (קידושין לד:): "יליף ט"ו ט"ז", ולימוד זה הוא המקור להשוואת דיני ליל הסדר וליל סוכות. כמובן שבפרטיות יש לכל חודש את הגילוי שלו, אולם בשורש יש להם שייכות זה לזה].

גילוי התנאי-איתן שבניסן

לפי המבואר שבחודש ניסן היה 'תנאי שמתהפך לאיתן', הרי שבדקדוק זה התגלה בשביעי של פסח. אם בני ישראל היו זוכים, הם היו סופרים חמישים יום משעת יציאתם ממצרים, ובחג השבועות, אחרי שבע פעמים שבעה ימים, היו מקבילים את התורה. אך עם ישראל לא זכה לשלמות הדבר וחטא בעגל, והמהלך של 'שבעה ימים ושבעה שבועות' נפל, ובמקומו התחדש מהלך של שבעה חודשים, מניסן ועד תשרי - החודש השביעי. נמצא שתכלית יציאת מצרים היתה באותם 'שבע כפול שבע', והיינו בגילוי של מתן תורה, ומשנפלו בחטא העגל, והתחלפו ז' ימים ושבועות לז' חודשים, זכו לאותו הגילוי של מתן תורה בחודש תשרי, אז קיבלו לוחות שניות [יש בנותן טעם לשבח להוסיף את דברי הרמב"ן שמות ל"ד, כז שבלוחות שניות היה פעם נוספת 'מעמד מתן תורה', על פרטיו ודקדוקיו, אלא שהתורה 'הסתירה' זאת: "כי כל המעשה אשר היה בלוחות הראשונות ירצה לשנותו עמהם בלוחות השניות. ואין ספק שעשה כן, אבל לא חשש הכתוב להאריך" עכ"ל].

עומק הגילוי של 'ניסן' ביום הכיפורים הוא, שלא זו בלבד שניתנה בו תורה, אלא שהוא יום סליחה ומחילה. לוחות שניות הן תולדה של אותה הסליחה, אך השורש והסיבה לדבר זה 'יום מחילה' שהוא יום הכיפורים. נמצא שמתן תורה הוא גילוי לתנאי שעם ישראל עמד בו, וזכה למחילה מאת הקב"ה. כשם שביציאת מצרים היה תנאי שהפך לאיתן, כך גם בתשרי עם ישראל עמד בתנאו ועשה תשובה כראוי, ולכן זכה שוב ל'איתן' - תורה שבכתב בלוחות שניות.

מעיקר הדין, היו צריכים להגיע מחג השבועות אל חג הסוכות [הצעה: כמבואר להדיא בחז"ל (ילקוט'ש תשפב) שהקב"ה ביקש לעשות להם 'יום טוב גדול' בחודש תמוז, אלא שחטאו, ועל כן הקב"ה פרע את חובו בחודש תשרי בכך שנתן להם את חג סוכות. מבואר אם כן, שחג

מעולם הוא". דעת אחרים היא ביאור חדש במילה 'איתן', 'ישן'.

גם בזה מסתתר דבר נפלא. המועדים תלויים בקידוש החודש, וכמו שאמרה התורה "החודש הזה לכם ראש חודשים, ראשון הוא לכם לחודשי השנה" (שמות יב, ב). השבת שהיא 'קביעא וקיימא' היא ג"כ 'ישנה', שהרי היא קיימת 'מעולם'. מדרגת השורש של איתן התגלתה בשבת שהיא קבועה מיום שנברא העולם, ומדרגת 'איתן' נוספת התגלתה בפסח, וממילא הוא הראשון לחודשי השנה, ראשון למדרגת 'איתן' שיש בה התחדשות כל שהיא. זהו מושג והיפוכו, 'איתן' אחד הוא 'ישן', והאחר הוא 'חודש-חידוש'. יציאת מצרים עצמה היא 'חידוש', אולם כל לידתה היא ב"ואני אקשה את לב פרעה" (שמות ז, ג), והיינו שמדרגת 'איתן' התגלתה בהכבדת לב פרעה על מנת שכל י' המכות יבואו עליו, לצורך יציאת עם ישראל שנכנס בעקבות ה'תנאי-איתן' של יוסף, כדלעיל, יש להכביד את לב פרעה.

ביתר עומק, מצרים היא 'עגלה ערופה'. הנביא אומר "עגלה יפה פיה מצרים" (ירמיהו מו, כ), ולא בכדי המשיל הנביא את מצרים לעגלה. פרעה ומצרים נעשו 'עגלה ערופה', וכידוע 'פרעה' הוא אותיות 'ערופה', ואם כן 'ערופה' היינו 'פרעה'.

עגלה ערופה ועגלה יפיה

נתבונן א"כ בפרשת עגלה ערופה. "כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלוקיך נותן לך לרשתה נופל בשדה לא נודע מי היכהו. ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל. והיה העיר הקרבה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעול. והורידו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע, וערפו שם את העגלה בנחל" (דברים כא, א-ד).

פסוקים אלו מדברים להדיא על ארץ ישראל, 'באדמה אשר ה' אלוקיך נותן לך', וכבר הוזכרה מחלוקת הרמב"ם ורש"י אם 'איתן' מתייחס ל'איתן דיובש' או ל'איתן מים'. מכל מקום,

לצאת מן השבת וממהרים לבוא", שבת במהותה נמשכת ומתפשטת מעבר ל'מעת לעת' של יומה, ומאותה התמשכות ותוספת מגיעה גם קדושת המועדים.

'איתן' ב'עולם-שנה-נפש'

מכל מקום, שבת היא שורש המציאות של 'איתן' בזמן, וזאת משום שהיא 'קביעא וקיימא'. כידוע, כל דבר בבריאה מתגלה בג' אופנים שונים, 'עולם-שנה-נפש'. שבת היא הגילוי של 'איתן' ב'שנה', דהיינו במערכת הזמן, האבות הם 'איתן' במדרגת הנפש, ויש להבין מהי מדרגת 'איתן' במדרגת עולם.

ננסה ללמוד את הדבר מתוך הצד שכנגדו. בחז"ל מבואר שביום שנשא שלמה המלך את בת פרעה [והיה זה ביום חנוכת המקדש], ירד גבריאל ונעץ קנה בים, ועליו נבנה כרך גדול של רומי (שבת נז). כנגד 'וישב הים לאיתנו', גבריאל נעץ 'קנה בים'. 'איתנו של ים' הוא שטיפת המים שבאים בחזקה, כשיטת הרמב"ם דלעיל, והיפך 'איתן' הוא נעיצת קנה בים, עליו גדלה יבשה שמעכבת את זרימת המים וממעיטה אותם. ומכיוון ש'היפך איתן' היא איטליה של יוון, פשוט ש'איתן' היא ארץ ישראל.

בגמרא (זבחים קיג). מצאנו מ"ד שבארץ ישראל לא ירד מכול. למשנ"ת, שורש העניין הוא שארץ ישראל היא 'איתן', וממילא גם המבול אינו שייך אליה, שכן היא מעבר לכל שינוי. בזה הועמדו בחינות איתן ב'עולם-שנה-נפש'.

איתן דקלקול במצרים

עתה יש להבין מהי מדרגת ה'איתן' שבעגלה ערופה. ביחס ל'נחל איתן' אמרו בגמרא (סוטה מה:): "ומורידין אותה לנחל איתן, איתן כמשמעו - קשה, אף על פי שאינו איתן - כשר". ובהמשך הגמרא (מו. בסופו) אמרו: "תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר: איתן מושבך ושים בסלע קנך, ואומר: שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ; אחרים אומרים: מנין לאיתן שהוא יושן? שנאמר (ירמיהו ה, טו): 'גוי איתן הוא, גוי

להיות ראייה לדברי רש"י ש'איתן' היינו 'איתן של יובש', וממילא כשירדו המצרים גם הם אל תוך הים בחרבה, נעשו 'ערופים'.

בעומק, חיוב השביתה בשבת גם הוא שורשו ויסודו באיתנות השבת. ששת ימי המלאכה הם 'תנועה', וכל תנועה איננה קבועה. שבת, מתוקף היותה 'קבועה' - אסורה בתנועה, דהיינו במלאכה. מכח קדושת השבת מתחדש גם מהלך של מועדים, אך שבת היא גם 'איתן' מלשון 'שן', המהלך השני, כאמור לעיל, הוא המועדים שהתחדשו ביציאת מצרים, ששורשה במה שליבו של פרעה נעשה 'איתן', ולכך נכנסו המצרים למים ונעשו 'ערופים', ולאחר מכן חזר הים ל'איתנו-תנאו'.

ליל פסח וליל שביעי של פסח ומה שביניהם

מעשה נבאר מהי ההבחנה בין ליל פסח לליל שביעי של פסח. בליל פסח היתה עיקר גאולתם בחצות הלילה, כשמת כל בכור בארץ מצרים, ואמר להם פרעה "עבדי ה' ולא עבדי פרעה" (שוח"ט תהלים קיג, ב). בפועל, עם ישראל יצא רק בבוקר, משום שמשוה רבינו אמר לפרעה שאינם יוצאים כגנבים (ילקוט"ש רמז רח) ומבקשים הם לצאת ב'כי טוב' (שכ"ט שמות יב, כ), אך היסוד והעיקר של הגאולה היו בחצות הלילה. לעומת זאת, בקריעת ים סוף היתה הגאולה בבוקר, "ויהי לפנות בוקר וישב הים לאיתנו", בבוקר נעשה הגמר של הגאולה. נקודת החילוק של הדברים היא שבקרי"ס היתה הגאולה בבחינת 'עגלה יפיה', והיציאה היא בבחינת 'עגלה ערופה', שנמצא מת בדרך, כדלעיל, וכמו שיבואר להלן.

אברהם אבינו ה'איתן' שבאבות

כאמור, אבות העולם נקראים 'איתני עולם'. אולם מתוך ג' האבות, מיוחד הוא אברהם אבינו שנאמר בו להדיא 'איתן'. בגמרא (ב"ב טו.) דרשו על הפסוק "מי העיר ממזרח צדק" זה אברהם אבינו, עליו אמר דוד המלך (תהלים פט, א) "משכיל לאיתן האזרחי". זמן הגילוי של 'מי האיר ממזרח

גילוי של מת בדרך מצינו אצל המצרים, שיצאו לרדוף אחרי בני ישראל ומתו כולם בדרך. כמובן שביחס למצרים לא שייך דין 'עגלה ערופה' אף מבלי להזדקק לכך שהתורה אומרת 'באדמה אשר ה' אלוקיך נותן לך', שהרי לא נאמר דין עגלה ערופה בנכרי, וביותר שהרי ביחס למצרים ידוע היטב מי היכה אותם. אולם מהלך הדברים של מיתת המצרים שייכת מאוד למהלך המת שנמצא בדרך.

בעגלה ערופה ישנו דין שהעיר הקרובה אל החלל מביאה את העגלה, וביחס למיתת המצרים בקריעת ים סוף, העיר הקרובה אל החלל היא מצרים עצמה, כמובן. והנה, קריעת ים סוף היתה באופן שהיה מקום בו שטפו מים רבים, אך הוא נבקע והמים נהפכו לחרבה, ואז מקום החרבה חזר ונעשה מקום מים רבים. נמצא שבקריעת ים סוף יש מקור גם לשיטת הרמב"ם שדרש 'איתן' מצד שצריך 'מים איתנים', וגם לשיטת רש"י שאמר שאיתן פירושו 'מקום יבש'. והיינו מה שנאמר לעיל שמצרים עצמם שייכים ל'עגלה ערופה', שכן הם 'עגלה יפיה'. אשר על כן, כשהמצרים מתים, הרי שהם גם המת שנמצא בדרך, והם גם ה'עגלה ערופה' עצמה, שהרי הם מתו ב'נחל איתן'.

עגלה ערופה אסורה בהנאה, משום ש"כפרה כתיב בה כקדשים" (קידושין נז.). כל קרבן מתקדש בשעה שמקדישים אותו, ומקום הקרבתו הוא במקדש. יש שני דברים שיש בהם 'כפרה כקדשים', אך הם נעשים מחוץ למקדש, עגלה ערופה ושעיר המשתלח. "עגלה ערופה מאימתי?" א"ר ינאי: גבול שמעתי בה ושכחתי. ונסבין חבריא לומר: ירידתה לנחל איתן היא אוסרתה". נמצא שמשעה שמורידים אותה לנחל איתן היא כבר נחשבת 'ערופה' ונאסרת כקרבן. בהתאם לזה יש לעיין אימתי נעשו המצרים 'עגלה ערופה', האם בשעה שחזרו המים עליהם והטביעו, או משעה שירדו אל תוך ים סוף ברודפם אחרי בני". לכאורה נראה כי למעשה הם נחשבים כ'ערופים' כבר מ'שעת ירידתם לנחל', וקרובים הדברים

שכשהלך אברהם אבינו לעקוד את יצחק אבינו, נדמה לו השטן כנהר, ואברהם אבינו נכנס יחד עם יצחק למים, ואמר "באו מים עד נפש" (תהלים סט, ב), נמצא שאצל אברהם עצמו בתוך אותו הניסיון של העקידה היו 'אש ומים'. הכח של עם ישראל לעבור במים מושרש בניסיון העקידה, שהיה צריך אברהם אבינו לחצות את הנהר.

נוסף עוד עומק בדבר, אברהם אבינו נקרא "אברהם העברי" (בראשית יד, ג), ודרשו חז"ל בטעם הדבר "שכל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחר" (בר"ר מב, ח). עם ישראל גם הוא נקרא 'עבריים', כמ"ש "אלוקי העבריים נגלה עלינו" (שמות ה, ג). בביאור שמם של בנ"י מצאנו ב' דעות בחז"ל, יש מי שאומר שהטעם הוא כדלעיל, שעמ"י עומד מהעבר השני ואינו ניצב עם שאר אוה"ע, ויש אומרים ששם רומז להיותם "עוברי ימים". בשורשם - ב' הטעמים שורש אחד להם, הכח לעבור את המים הוא משום שהם משתייכים לעומדים בעבר אחד, גם כשכל העולם בעבר האחר.

אברהם - בהבראם; עבר ועתיד

עוד דרשו חז"ל על אברהם אבינו, 'באברהם' אותיות 'בהבראם', והיינו משום שאברהם אבינו הוא ה'מעמיד' של הבראה כולה, והוא מי שנבחר לעמוד במקום אדה"ר [וכמו שדרשו חז"ל (קה"ר ג, טו) ש'האדם הגדול בענקים' (יהושע יד, טו) היינו אברהם אבינו, שבא לתקן את מה שקלקל אדה"ר]. אם כן, אברהם מושרש בעקר, אך גם בעתיד. אברהם הוא סיבת בריאת העולם, והיינו בחינת 'עבר', ומאידך כוחו של אברהם הוא חסד, "עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג), וזוהי בחינת עתיד. עומק האמירה 'עולם חסד יבנה' היא על ידי העקידה בה אברהם נעשה 'איתן', וממילא אפשר לבנות עליו עולם, [וכמאמר חז"ל (תנחומא לך לך ב) על הפסוק 'אם חומה היא נבנה עליה טירת כסף' (שה"ש ח, ט), שאם אברהם אבינו יעמוד בניסיון העקידה כמו חומה - אפשר יהיה לבנות ממנו את כלל ישראל]. אברהם מתחיל בא' ויצחק מתחיל ב', ומידתו של אברהם היא

צדק' לפי המהלך דידן הוא בחג הפסח [וחג הפסח הוא כנגד אברהם, כאמור לעיל]. גאולת ליל פסח היתה בלילה, אלא שהיה בה 'ניצוץ' בבחינת 'ממזרח צדק', שמכוחו זכה כלל ישראל ש'לילה כיום יאיר' (זוה"ק שמות לח.). אך בקרי"ס היה זה יום גמור, כשזרח היום, ואז התגלה ה'מזרח', דהיינו 'איתן האזרחי'.

בלשון אחרת והיינו הך, מתחילה היה הם 'מים', לאחר מכן נעשה 'יבשה', ושוב חזר ונעשה 'ים'. היפוך זה הוא מושרש התפיסה של 'תנאי', שכן בכל תנאי יש ב' צדדים, וכך גם בים היו 'ים ויבשה', ב' צדדים מתחלפים. כשהים חוזר לאיתנו מתברר שבאמת שולט בו צד אחד בלבד, והוא הצד ה'איתן'. אם כן, בתחילת הלילה היה 'תנאי', דבר שיכול להתפרש בב' אופנים, ובסוף היום התברר ה'איתן' שבתנאי, והיינו מדרגת 'איתן האזרחי' של אברהם אבינו.

הדבר ברור שהזמן בו הושרש באברהם אבינו תואר 'איתן' הוא אחרי ניסיון העקידה, אז התברר ש"מצאת את לבבו נאמן לפניך" (נחמיה ח, ט). עד לעמידתו בניסיון העקידה, היו עדיין ב' צדדים - האם אברהם יעמוד בניסיון הבא או לא. כשעמד בכל י' הניסיונות התברר שליבו נוטה לגמרי לצד הטוב, והיינו 'איתן'. המילה 'איתן' היא אותיות 'א'-ל'-ת-נ', וכידוע בכללי הלשון אלו אותיות העתיד*. ולא זו בלבד, אלא שלאברהם אבינו היה ניסיון אחד (א) ועשרה ניסיונות (י), שכן כל העשרה ניסיונות הם בשורשם אחד, ועליהם 'יתן' הקב"ה שכר טוב. גם מידתו של אברהם אבינו היא 'חסד', שכל עניינה לתת. נמצא א"כ שאברהם אבינו עצמו נרמז ב'איתן', כשהושלמו כל הניסיונות אז היתה מדרגה של 'איתן', שכן 'עשר' זה הכח השורשי שכולל הכל, בבחינת 'עשירי יהיה קודש' (ויקרא כז, לב).

בלשון התפילה אנו אומרים "באנו באש ובמים על קידוש שמך". שורש ה'באנו באש' הוא בעקידה, שם נאמר "הנה האש והמאכלת ואיה השה לעולה" (בראשית כב, ז), והשורש של 'באנו במים' הוא בקרי"ס. עוד אמרו חז"ל (ילקוט ש"צט)

* בלשון עבר אומרים שהוא 'הלך' ובעתיד אומרים 'ילך' או 'נלך' או 'אלך' או 'תלך' - אותיות 'איתן'.

מתוך אותו העבר של 'עולם עליון' [עובר] אותיות 'עובר', ואדרבה, שמו הוא דבר עובר, על מנת שלא יחשבו שהוא 'חדש' בבחינת 'יש מאין', אלא מלמדים שהוא בא ממקום אחר, אך יש לו עבר. הגר הראשון שהיה בעולם הוא אברהם אבינו, הוא נקרא ראש לגרים (חגיגה ג). אכן, הגירות של אברהם אבינו לא היתה הצטרפות אל עם ישראל, אלא מהפך של יצירת האומה החדשה. הגר הראשון המופיע מפורשות בתורה הוא יתרו, עליו נאמר 'איתן מושבך', משום שהוא מושרש בעתיד דוקא מכח גירותו. וידועים דברי חז"ל (מובא ברש"י במדבר כד, כא) שבתחילה היו שניהם באותה העצה, שהרי לפרעה היו ג' יועצים, בלעם, יתרו ואיוב, ומתוך העצה של "הבה נתחכמה לו" (שמות א, י) התעלה עד ל'איתן מושבך', ועל זה גופא תמה בלעם איך זכה לכך. אמנם, כשעם ישראל ירד למצרים התחיל הבריור של 'איתן' (כבר בירידת יוסף, כדלעיל), ודרך הכבדת לב פרעה ועד ליציאת מצרים וקרי"ס. מצד כך, היה ראוי יתרו להיות "אחריתו עדי אובד" (במדבר כד, כ), כפי שבלעם היה משולל זכות קיום. לבלעם היה עבר אך לא היה לו עתיד, וגם יתרו היה צריך להיות מנותק לגמרי מהעתיד.

'איתן דקלקול' בבלעם

והנה, בבלעם עצמו ראוי להתבונן, שכן אם הוא מוצא את בחינת ה'איתן' שביתרו, בהכרח שגם בו יש 'איתן', אלא שאצל בלעם זה 'איתן דקלקול'. המקום בו התגלתה מידת 'איתן' אצל בלעם היתה שבא על 'אתנו'. רבותינו אומרים ש'אתנו' היינו 'איתן', אלא שהי' נעשתה ו' (שהיא י' ארוכה). עומק המילה 'אתנו' גם היא מלשון נתינה, ולפי זה גילוי 'אתנו' של בלעם היה במה שבא על אתנו. מעלתו של בלעם היתה שהוא ידע לכוון השעה שהקב"ה כועס (ברכות ז), ואת המדרגה הזו קנה על ידי הקלקול שהיה בא על אתנו.

נמצא שה'איתן' של בלעם הוא בדוקא עבר בלי עתיד. כשדרך איש באשה, זוכה הוא לוולדות,

נתינה, ונמצא כי מאברהם ויצחק אפשר גם כן לבנות 'איתן'.

אמנם, יש רמז נוסף נפלא בדרשת חז"ל 'באברהם-בהבראם'. במילה 'בהבראם' הא' נמצאת בתוך המילה, וממילא איננה מלמדת על לשון עתיד, אולם כש'בהבראם' נהפך ל'באברהם', נעשתה הא' בראש המילה, ובאופן זה היא רומזת לעתיד. אם יצחק אבינו היה נעקד, היה מתגלה שהבניין של כלל ישראל משתייך אך ורק לעבר, ואין לו המשך ועתיד, אבל כשנאמר "אל תשלח ידך אל הנער" (בראשית כב, יב) התברר שהבניין שאברהם אבינו בנה שייך גם לעתיד. כנגד זה, עם ישראל עבר בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה, אך אינם נוגעים בהם. אם המים היו שוטפים את כלל ישראל, היה בניין כלל ישראל הופך לעבר בלי עתיד, כמו בעקידת יצחק. בעקידה היתה סוגיא של 'אש' שלא נגעה ביצחק, ובקרי"ס היתה סוגיא של 'מים' שלא נגעו בכלל ישראל, ונפלא הוא למתבונן.

בעקידה ובקרי"ס התגלה שיש כח שמצרף את עבר והעתיד גם יחד, ומדרגה זו נקראת 'איתן', דבר שאינו זו ויש לו קיום יציב ומוחלט (במושגי עוה"ז).

'עתיד בלי עבר' ב'עולם-נפש שנה'

מכיוון שבאנו לכלל מידה זו, נבאר מהו שורש המציאות של 'עתיד בלי עבר' במדרגת עולם, שנה ונפש.

במדרגת 'נפש' גילוי הדבר הוא אצל יצחק אבינו. בעקידה יצחק אבינו 'נולד מחדש'², וכביכול התקיים בבחינת 'העבר אין'. במידה מסוימת גם דוד המלך 'נולד נפל', ואדה"ר נתן לו חיים חדשים מתוך שנותיו (ילקו"ש תהלים תתמג). באופן רחב יותר זוהי תכונת נפשם של גרים, שהרי "גר שנתגייר כקטן שנולד דמי" (יבמות כב.), וכל העבר שלו כמי שאינו, ובאופן כללי כל 'עובר' מגיע לעולם בלי 'עבר'. אמנם בשורש הדברים עובר נקרא כן משום שהוא ב'מעבר' מעולם עליון לעולם התחתון, אך הוא מגיע

² עיין בהרחבה בשיעור 'בין המיצרים - בניין וחורבן'.

למות לאלתר, וכמבואר בחז"ל (שם) שאדה"ר נתן לו משנותיו שבעים שנה. לפי"ז בבחינה מסוימת הוא מוגדר כ'עתידי בלי עבר', שהרי הוא 'נברא מחדש' אחרי אותה המתנה. 'נפל' הוא ההיפך הגמור מ'איתן'. עוד הובא לעיל שהתורה שבכתב היא 'איתן', בעוד שהתושב"ע היא 'תניא'. למשנ"ת מובן היטב מדוע כשאמורא צריך סיוע לשון הגמרא הוא 'תניא מסייע לך', בבחינת ה'נפל' שצריך סיוע משום שאיננו איתן, ומאידך גיסא כשאומרים דבר פשוט זה נקרא 'יהודה ועוד לקרא'. כנגד 'תניא' עומד 'יהודה' שהוא הגילוי של 'איתן' וממנו נולד המשיח, ב'יהודה' מאיר אור ה'קרא'.

לפיכך דוד המלך הוא גם 'תניא' וגם 'איתן', יש בו צירוף של תורה שבכתב ותורה שבעל פה. [אם הבנתי נכון אז זה הביאור: מצד מדרגת 'בר נפלי' הוא שייך לתושב"ע, אך מצד 'מלך המשיח' הוא שייך ל'יהודה ועוד לקרא']. בפרק 'משכיל לאיתן האזרחי' התנבא אברהם אבינו על דוד המלך, "מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו" (תהלים פט, כא). אברהם אבינו ה'איתן' מתנבא על דוד מלכא משיחא, שזו מדרגת איתן מצד עצמה.

חז"ל אף מוסיפים לומר שנבואתו של אברהם אבינו היתה על הזמן בו דוד המלך היה עובר במעי אמו, דהיינו ראשית הווייתו, וזוהי נבואה מכח ה'ראשית', ומאידך, אברהם אבינו מתנבא על דוד המלך מצד ה'תניא דמסייע לך'.

אברהם אבינו הוא 'אב לגרים'. בירושלמי (ביכורים א, ד) אמרו שכל גר שמתגייר יכול להביא ביכורים ולומר "אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו" (דברים כו, טו), משום שאברהם אבינו נחשב כ'אביו'.

מלחמת אברהם בד' המלכים

כשאברהם אבינו יצא למלחמה נגד ד' המלכים, הוא נלחם יחד עם אליעזר עבדו (בר"ר מג, ב), וכן מצינו שלבנו של איתן האזרחי קראו

ועל ידי צאצאיו הוא נעשה שייך לעתיד. אולם כשבלעם בא על אתונו לא היו לו ממנה בנים, וממילא מי שאין לו בנים אין לו שייכות לעתיד. מי שאין לו עתיד הוא בבחינת המת שנמצא בדרך ולא נודע מי היכהו, וכמו שאמרו חז"ל שעורפים עגלה שאין לה ולדות, משום שזו מידה כנגד מידה על שלא הניחו לאותו יהודי שנהרג להביא פירות לעולם.

לעומת הקיני ש'איתן מושבו', כשראה בלעם את עמלק הוא אמר "ראשית גוים עמלק" (כמדבר כד, כ) - ר"ת 'רגע'. בחינת עמלק היא אותה הבחינה של 'רגע' שבו הקב"ה כועס, שהיא בחינת מציאותו של בלעם. זאת ועוד - מי שקיומו 'רגע' - אין לו עתיד. [וכבר התבאר הדבר היטב בפח"י (בפורים), שאסתר ביקשה 'מחר' אבוא אל המלך (אסתר ה, ח), ומשה רבינו אמר ליהושע 'מחר' אני ניצב ראש הגבעה (שמות יז, ט), משום שכל כוחו של עמלק הוא 'היום', אך ביחס לעתיד-מחר אין לו כח].

מכיוון שעמלק הוא 'רגע', הרי ש'אחריתו עדי אובד', משום שאין לו עתיד. הנבואות של בלעם על עמלק והקיני סמוכות זו לזו, ורש"י (שם) אף מביא שבשעה שהלך שאול להילחם בעמלק הוא הודיע לקיני שיסורו מתוך העמלקי, על מנת שלא יהרגם בשגגה. נמצא ששאול הפך את עמלק לעבר ללא עתיד, בעוד שהקיני הפך להיות 'עתידי בלי עבר'.

שורש מדרגת הקיני היא מדרגת אברהם אבינו, 'איתן האזרחי', שגם הוא התגייר ונעשה 'עתידי ללא עבר'. בכתובים (דה"א א, ב, ד-ו) מופיע 'איתן' ככנו של זרח בן יהודה, א"כ 'איתן' הוא משורש יהודה ממנו נולד המשיח, שהוא תכלית השייכות לעתיד. נמצא ששורש 'איתן' הוא כמי שמחובר לעתיד.

דוד המלך 'בר נפלי' ו'איתן'

כבר נתבאר לעיל שמדרגתו של דוד המלך היא 'נפל', דהיינו שמצד לידתו היה אמור

² ועל אף שהיו לו ב' בנים, שהיו ראשי המכשפים במצרים, עיקר חיבורו היה לאתונו.

"עזריה" (דה"א ב, ח). ב' לשונות אלו הן מלשון 'עזר כנגדו', וגם ביחס לדוד המלך אברהם אבינו מבקש לסייעו. העזרה של אברהם אבינו באה לידי ביטוי בצורה של תפילה.

התפילה הראשונה שהתפלל אברהם אבינו ומפורשת בפסוקים היא תפילתו על אנשי סדום בכלל, ועל לוט בפרט. נמצא, שפעם אחת אברהם אבינו סייעו בתפילה [קודם הפיכת סדום], ופעם אחת סייעו במלחמה [כשיצא להילחם בד' המלכים]. אברהם אבינו מבקש לקחת את אליעזר כדי שיסייעו להציל את דוד המלך ש'נמצא' אצל לוט. תפילה היא עזרה מדין השורש וה'איתן', ו'ורק את חניכיו' היא עזרה הבאה מצד 'תניא דמסייע לך'.

נתבונן, 'אליעזר' עולה בגימטריא ש"ח, ונמצא שגם ה'תניא דמסייע לך' במלחמה הוא בשורשו 'תפילה', 'ולפני ה' ישפוך שיחו' (תהלים קב, א). אברהם אבינו התפלל על דוד המלך כבר על השעה שדוד המלך היה עובר במעי אמו, וזאת מדין "יקדים אדם תפילה לצרה" (סנהדרין מ"ד:). יסוד הקדמת התפילה הוא תנאי'. בסוגיית הגמרא (קידושין סא.) מבואר שכל תנאי שאינו כתנאי דבני גר ובני ראובן אינו תנאי, וג' פרטים התבררו שם בסוגיא: ה' קודם ללאו, תנאי קודם למעשה ותנאי כפול'. 'תנאי קודם למעשה' מתקיים בתפילה קודם צרה, וזו מדרגת 'איתן' ששייכת לעתיד. זו גופא הגדרתו של תנאי, שיהיה קודם למעשה, והמעשה יהיה 'עתיד' ביחס לתנאי. נמצא שההצלה של לוט היא מכח העתידות שיצאו ממנו. כשהצרה קודמת לתפילה הרי זו תפילה על העבר, אבל כשהתפילה קודמת לצרה זו היא תפילה על העתיד.

שחרית ומנחה - עתיד ועבר

בשורש הדברים - זה החילוק בין תפילת שחרית לתפילת המנחה. ב'שחרית' מתפללים לפני הצרה, שהרי התפילה היא מיד בתחילת יומו של האדם, ובמנחה התפילה היא אחרי הצרה. המילה 'צהרים' היא מלשון 'צרה' או

'צוהר', וזוהי בחינת התפילה שתיקן יצחק אבינו. אברהם אבינו השכים בבוקר בו יצא עם יצחק אבינו לניסיון העקידה, ומשם לומדים את זריזותו של אברהם אבינו (פסחים ד.), ולדין פירוש הדבר הוא שאברהם השכים עוד לפני הזמן, משום שתפילתו היא 'תפילה שלפני הצרה'.

עומק הדבר הוא שלכל דבר יש 'הויה', ויש את מה שקדם להויותו. התפיסה האנושית של האדם בדבר היא בהויותו של הדבר, משום שבזה עדיין יש לאדם תפיסה, מה שאין כן ב'קודם להויה', שקשה לאדם לפרש ולבטא מציאות שכזו אפילו בדיבור או מחשבה גרידא. שורש המילה 'איתן' לפי המבואר עתה הוא בבחינת "בטרם אצרך בבטן ידעתך" (ירמיהו א, ח), כלומר, עוד לפני שהוא מתחיל יש לו כבר קיום. כשאמרו חז"ל 'איסתכל באורייתא וברא עלמא' (זוה"ק שמות קסא.), בפשטות מבינים שהתורה קדמה למציאות העולם, אולם העומק הוא שכשמתחברים למדרגת 'איתן' נעשה החיבור אל המדרגה שהיתה קודם לבריאת העולם. במקום לתפוס את העולם כמות שהוא, יכול האדם להתרומם לאחיזה כל שהיא במציאות של קודם העולם. אכן, החיבור ל'איתן' איננו רק לתורה הקודמת לעולם, אלא גם לעתיד, שהרי מדרגת 'איתן' פירושה חיבור לעתיד, לא חיבור רק לעבר, אלא גם חיבור לעתיד.

לפי זה, כשכתוב "מי העיר ממזרח צדק" פירושו שאברהם אבינו 'מעורר' את הזריחה, דהיינו מגלה אותה עוד קודם לקיומה, וזו מדרגת איתן השייכת לעבר.

עצם ומלבושים - איתן ומשתנה

עתה נבאר את שורשי הסוגיא. 'עצם הדבר' הוא לעולם איתן, ואין בו שינויים ותמורות. רק ל'לבושים' יש שינויים, וכמו שאמרו חז"ל (תיקון"ז תיקון כב, דף סה.): "דלבושין איהו משתני בהון לכמה שנויין ולבושין דאיהו לביש בצפרא לא לביש ברמשא ולבושין דלביש יומא חדא לא לביש יומא תניינא". תוקף האיתנות הוא בהויותו

(שמות יד, טו). אם עמ"י יסע - הים יבקע. בעצם כניסתם למים בנ"י מתעלים מ'תניא דמסייע לך', ומכריעים את ה'תנאי' שיש בו ב' צדדים. זוהי השגת מדרגת 'איתן' העליון, וממילא אח"כ גם יתקיים 'וישב הים לפנות בוקר לאיתנו'. זוהי שיבה של כלל ישראל אל נקודת 'איתן', ולא רק חזרתו של הים, והיינו 'ראה ארוננו של יוסף', אצלו היה גילוי ל'איתן'.

על מדרגה זו נאמר בשירת הים "זה א-לי ואנוהו, אלוקי אבי וארוממנהו" (שמות טו ב), גילוי האבות שנקראים איתנים, וגילוי מדרגת 'איתן'. ראתה שפחה על ים מראות שלא ראה יחזקאל בן בוזי, הגילוי הזה הוא גם כן ממדרגת 'אין-ת', שאפילו במדרגה הנמוכה ביותר מתגלה מציאות ה'איתן'. אותה שפחה התעלתה מעל ל'תניא דמסייע לך' ומעל ל'תנאי' עד ל'איתן'. כשלומדים בבחינת תְּנָאִים-תְּנָאִים התורה מלאה ב'תנאים', אך כשמתרוממים אל מעבר למדרגת 'תנאי' אל 'איתן', אז מתגלה 'תורה חדשה מאיתי תצא', וברמז 'מאיתי' גימטריא 'איתן'.

של הדבר, ומקום השינוי הוא במלכושים. ה'איתן' המוחלט' הוא הבורא יתברך, ובחינת 'איתן' היא שמאפשרת להצטרף להויה שקודמת להלבשה. מציאות העולם היא כולה 'מלכושים', והמציאות שקודמת לבריאה היא 'הוי-ה מוחלטת', בחינת "אני הוי-ה לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם" (מלאכי ג, ו). שורש העמידה המוחלטת של כלל ישראל ש'לא כליתם' היא ב'אני הוי-ה לא שניתי'. מכח הצירוף אל אותה 'איתנות', גם כלל ישראל נחשב 'איתן', וכל זאת על ידי האבות הקדושים שנקראים 'איתנים'.

מדרגת 'איתן' יוצרת תוקף ואפשרות להצטרף למקור העליון, וממילא גם עומק חיבורו של עם ישראל הוא אל אותה נקודה של 'איתן'. בנוסח אחר אפשר לומר שהקב"ה ברא את עולמו על מתן להיטיב לבריותיו. כל הטבה היא 'חסד' דהיינו 'נתינה', 'איתן' זהו לשון נתינה ולשון עתיד. זוהי מדרגת אברהם אבינו שמידתו חסד, והיינו 'מלעילא לתתא'. יחד עם זאת, קיימת גם מדרגת דוד המלך, שהיא 'אין-ת', ועניינה להחזיר את המציאות לשורשה [בבחינת אש שחורה ע"ג אש לבנה, שאפשר לצרף בה צירופים שונים], וזוהי עבודה 'מלתתא לעילא'.

כמובן שב' עבודות אלו הן אחת בשורשן האחת - חיבור לנקודה שהיא קודם ההויה, ואחרת - חזרה את השורש שקדם לנתינה. אי אפשר להחזיר דברים אל שורשם בלי שיהיה חיבור אל אותו השורש עצמו, והיינו מ"ש "ישראל עלו במחשבה תחילה להיבראות" (בר"ד א, ד), שהם בבחינת 'מחשבה תחילה', אך בנוסף הם גם במדרגת 'סוף מעשה', וממילא אפשר להחזיר את ה'סוף מעשה' אל מדרגת תחילה.

בימי חודש ניסן מאירה מדרגת 'איתן' ומדרגת 'תניא', אולם סדר הדברים הוא שקודם מתגלה 'תניא', ואחריה 'תניא דמסייע לך'. על ב' מדרגות אלו ביקש משה רבינו בקרי"ס והתפלל לפני הבורא שיחוס על עם ישראל, והשיבו הקב"ה "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו"

א-י איתן כלבכיפדיה מחשבה
מספר שיעור בקול הלשון 1132798

סוגיות במחשבה איתן

ירח האיתנים. נתבונן מהו איתן.

כתיב (בראשית, מט, כד) ותשב באיתן קשתו ויפזו זרעי ידיו. ופרש"י וז"ל, נתיישרה בחוזק, עכ"ל. וכתב שם בשם התרגום וז"ל, ושוויתו כח חוזק, תרגום של באיתן קשתו, עכ"ל. ובאבן עזרא (שם) כתב וז"ל, במקום איתן, עכ"ל.

וכתב הרשב"ם (שם) וז"ל, הקשת החזק שקורין ארבלטרא, מושיבין אותו על עץ איתן וחזק שקורין פורקא, עכ"ל. וא"כ איתן לשון חוזק, וכמ"ש (ר"ה, יא, ע"א) איתן לישנא דתקיפי הוא, כדכתיב (במדבר, כד, כא) איתן מושבך.

ובביאור מהו חוזק זה, כתב ביריעות שלמה (חוברת ז, יריעה ג) וז"ל, שמושי איתן, שהנחתו על החוזק "הטבעי", אמר ותשב באיתן קשתו, ר"ל נתפסת בחוזק טבעי, איתן מושבך (שם), דהיינו במקום חזק בטבע, וישב הים לפנות בוקר לאיתנו (שמות, יד, כז), דהיינו לחזקו "הטבעי", עכ"ל.

אולם בספרו חשק שלמה (שורש את) כתב וז"ל, מגזרת את שם איתן וכו' איתן מושבך, באיתן קשתו, ומורה על מין הכח המדבק חלקי הדבר ועושה אותו קשה, ויאמר על כי ש"חלקי הרכבתו" אדוקים זה בזה ביותר, שהוא איתן, שלשון את ועם, ויאמר ג"כ על שטיפת המים בחזקה איתן, שהוא בא ע"י דחיקת חלקי המים זה עם זה, כמו וישב הים לפנות בקר לאיתנו, דהיינו לעינו הטבעי, שהגלים דוחקים ורצופים זה בזה, כמו אל נחלי איתן, ששוטף בחזקה. או כפי דעת קצת (סוטה, מו, ע"ב) קרקע ישנה והוא ג"כ מלשון קשה, שהקרקע הישנה קשה מקרקע חדשה (והיינו שחלקיה דבוקים יותר זה בזה), עכ"ל (אולם בספר השורשים לרד"ק בערך איתן פירש

בשם אביו, ששורש המילה את מלשון המשכה של שפע, דשן ושמן, והנו"ן תוספת, עיי"ש, ויוזכר להלן).

וקצת משמע בדבריו שני מהלכים. א. חוזק טבעי, והיינו חזק ותקיף מטבעו. ב. שע"י דוחס חלקיו נעשה חזק, ויש לעיין.

ועיין עוד בדבריו שם (חוברת ז, יריעה ג) שכתב וז"ל, הונח שם איתן, כל שיש בו חוזק מצד עצמו "ואיכותי" יקרא החוזק ההוא איתן. וחוזק מצד הכמות, והוא שאינו חזק מצד עצמו, אלא שהוא מרובה בכמות, וע"י הריבוי ההוא הוא חזק. דרך משל חתיכת עץ עב וגס הוא חזק אמנם מחמת גסותו ורוביו, ואילו הוא דק וקלוש הוא חלוש, לא כן חתיכת ברזל שהוא חזק אע"פ שהוא דק וקלוש, וזה מצד שהוא חזק מחמת עצמו, דהיינו מצד הרכבתו ומזגו. ועי"ז מין החוזק הבא מחמת ריבוי של הדבר הונח שם כביר, עכ"ל. ולפי ביאור זה אין איתן לשון את ועם, כנ"ל, אלא כמ"ש שם וז"ל, ושרש איתן לא ידעתי לחבר לו ענין כי אם שיהיה מגזרת "תן", לשון נתינה ומתנה וכו', ענין איתן, שניתן בו מה שצריך להשלמת הדבר, עכ"ל.

עוד כתב שם (שם, יריעה יב) וז"ל, והחודש בו התחלת האביב החורפי הוא תשרי, לפיכך נקרא ירח האיתנים, מלשון חריפות, עכ"ל. ולפ"ז הוא ביחס לראשית חודשי החורף, אולם חז"ל אמרו שנקרא כן מפני שבו נולדו איתנו העולם (ר"ה, יא, ע"ב). ובספר השורשים (ערך איתן) כתב טעם נוסף, וז"ל, רמז למועדים והחזקים אשר בו. ואדני אבי ז"ל פירש, כי לפי שאוספין בו לחם ויין ופירות נקרא כן, וכו'. נחל איתן מקום דשן ושמן, עכ"ל.

מדור רל"א שערים

צירוף

א-י / א-ת / א-ן / י-ת / י-ן / ת-ן

א-י

העשירי יהיה בחינת י' נרות שיהפכו לאחד. והוא בחינת א'ין. א-י. ועוד שבחינת נו"ן הוא בחינת שמונה, כי ז' פעמים ז' בגימטריה מ"ט, והבא אחריו שהוא שמיני נו"ן. וזהו אין שממשיך מאחד לעשרה ולשמונה. כי באין הכל אחד וע"י אריך מתארך ונעשה עשרה או שמונה כנ"ל.

ושורש הכל בשם אהי-ה, אי-הה. שהוא מלשון עתיד כנודע. והוא בחינת ימי החנוכה שמאיר אור דלעת"ל כבר השתא כנודע. והוא גימטריה י"ז - טוב. שפעם ראשונה שנאמר בתורה כי טוב, הוא ביחס לאור. וזהו אור חנוכה אור דיום ראשון, כנודע. ואליהו, אי-להו, הוא מבשר על הגאולה, נביא של הגאולה העתידה. נביא אי-בן, בן בגימטריה אליהו.

ומה שבכל השנה ישנה שאלת "איה", אי-ה. בחנוכה מתגלה האור הראשון שממלא את הכל, ומתגלה האנכי, אי-כן, כנ"ל. ומתהפך מאלמוני, אי-לומן. בחינת נעלם, הוא. לגילוי אני, אנכי.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבוי, אריך, אבי, אביב, אביגל, אבידה, אבידן, אביהו, אביון, אביחיל, אבימלך, אבינדב. אבינעם, אביר, אביתר, אגלי, אדוניה, אדני, אדיר, אדרעי, אהי-ה, אהליאב, איחל, אוי, אויב, אויל, אולי, אונים, אופיר, אורי, אוריה, אורים, אזי, אחיה, אחיסמך, אחיש, אחיתופל, אחרית, איבה, איד, איה, איו, איך, איכה, איל, אילו, אילן, אימה, אין, איש, איתן, אלהי-ם, אלי, אילה, אליהו, אליל, אלימלך, אליפז, אלמוני, אני, אנכי, אפריון, אריה, אשרי, איוב, יאור, ודאי, יואל, ירא, יצא, נביא, נשיא, קיא.

דהנה אמרו חז"ל בעשרה מאמרות נברא העולם בפועל. אולם במאמר אחד יכול להבראות, בכח. והוא בחינת א-י. בכח - א. בפועל - י. וזהו כדי ליתן שכר טוב לצדיקים ולהפרע מן הרשעים והוא אדני, אי-דן. ושורש הדבר בשם שהוא שורש הדין, שם אלהי-ם, אותיות אי-להם. שבקדושה הוא בחינת אלהי-ם חיים, ובקלקול אלהים אחרים. אי-חרם.

וכאשר דבק ח"ו באלהים אחרים, נעשה אוי, אי-ו. ונעשה אבוי, אי-בו. ואין אדם חוטא אא"כ נכנסה בו רוח שטות, והוא בחינת אויל, אי-לו. ומתחילה הרע הוא ספק, בחינת עמלק, והוא בחינת אויל - אולי, ספק בין אנכי הוי"ה. אנכי, אי-נכ. לבין אלהים אחרים כנ"ל. ואח"כ שדבק ברע ונעשה לו כהיתר נעשה 'ברי לו' ברע, והוא בחינת אביר, אי-בר, שתוקף האבירות מעמידו בודאי על רע, ודאי, אי-דו. והוא בחינת אחשורוש שאמרו חז"ל שגדול רשעו מן המן, כי המן שורשו עמלק ספק. ואחשורוש ודאי רע. וכח הודאי, הוא בחינת איתן, אי - תן, חוזק ותוקף. וסעודתו של אחשורוש קיא צואה. קיא, אי-ק. שורש אכילת נחש והמן נקרא איש צר ואויב, אויב אי-בו. והוא עומק המן ועשרת בניו. המן - א. עשרת בניו - י. והוא הטיל אימה על כולם. אימה אי-מה. והוא בחינת איבה אשית בינך ובין זרעה שנאמר בנחש, ונתגלה בעיקר בעמלק, המן. איבה, אי-בה.

וכאשר חטא אדה"ר בחטא ע"י הנחש, א"ל הקב"ה, איכה. אי-כה - ובחנוכה, חנו-כה נתקן אי-כה. ונתהפך לאור, אורי, אורים. בחינת אי - רום, ולכך עיקר המצוה, מצות נר איש וביתו. איש אי-ש. כי שורש נס חנוכה שנעשה נס משורש נסיון, והנסיון שלכך נברא העולם ב' מאמרות ליתן שכר לצדיקים, והיפך לרשעים כנ"ל, שהוא שורש הנסיון. וכשם שממאמר אחד נעשה ריבוי מאמרות, כן משמן הראוי לדלוק יום אחד נעשה ריבוי.

ושורש בחינה זו נקראת 'אריך', אי-רך, אריכות מאחד לעשרה והשתא יש רק ח' נרות, כי אור החנוכה משורש מהאלף השמיני. אולם באלף

א-ת

עשו, סוף, מקום העקב. לעומתו עשו איש שער, שער נמצא במקום העליון שבאדם, בראשו, בראשיתו. והרי יעקב-ת, עשו-א, ולכך היה בכור. (ואח"כ נתחלף במכירת הבכורה והברכה) ולכן נקרא עשו איש שער, כולו כאדרת שער. אדרת, את-דר. ולכן בקש להרוג את יעקב, דהיינו לדור בכל מא' עד ת'.

לעומתו יעקב מדתו תפארת כנודע, את-פרת, מלשון פרה ורבה. והיינו יושב אהל העוסק בכ"ב אותיות התורה שאין שיעור לצירופם ומילואם וכו', ולכן זה פרה ורבה תמיד. וכן מידתו של יעקב אמת, את-מ, כנ"ל, ראש תוך וסוף. וסוד יעקב סוד החיבור עם זולתו (היפך עשו שהוא עלמא דפרודא), וזהו בחינת, אותי, אותו וכו', צרוף אות-ו', דהיינו ו' המחברת את האת שלי, עמך.

לעומתו עשו, בחינת פרוד, שאת, את -ש, אחד ממראה נגעים שבא על גדרי פרוד בין אדם לזולתו. וכל היותו אינו אלא 'כי עיף אנכי', מלשון לאות, את-לו. וכל חייו בכלל ויום זה בפרט אינו אלא תלאה, את-לה, כי עבר ה' עבירות בו ביום. ולכך מבקש הלעיטני נא, תאוה, את-וה, היפך אכילת קרבנות ששורשם יצחק אבינו בעקדתו, ע"י מאכלת, את -מכל, מכל דייקא, כללות הכל וכללות כל הבריאה גנוזה בתורה, ובמלת בראשית שבה כנודע. בראשית, את-ישר-ב.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אביתר, אגרת, אבות, אדרת, אולת, אות, אותו-אותי-אותך, אחות, אחיתופל, אחרית, אחת, אילת, איתאל, איתמר, אמת, אסתר, אשתאול, אתון, אתך, זאת, בראשית, תאנה, בתואל, ארנבת, איתן, חטאת, לאות, מאכלת, שאת, תא, תאוה, תלאה, אתמול, תפארת, תאב, נתנאל, פתאם, צבאות, תאו, תאום, תאר, תבואה.

א-ת. אות ראשונה ואות אחרונה. ויש כח המפרידם, ויש כח המחברים. בראשית א-ת, שיבר, כלומר, הבדיל את האותיות א - ת זו מזו. ולעומת כך כח החיבור. בחינת אות, א-ו-ת. ו"ו המחברת בין ראשית, א, לאחרית, ת. וכן בחינת אמת, נודע, ראש -א, תוך-מ, סוף-ת. ונמצא אות מ' מחברים, נקודת אמצע מצרפם. ראשית, את-ישר. אחרית, את-ירח. ומצרפם ע"י את אמצעית, את-מצעי.

והנה ע"מ לחבר את כל האותיות יחדיו נצרך תוקף וחוזק, והוא בחינת איתן את-יין. והם אבות העולם הנקראים איתנים, אבות את-בו. והוא בחינת צבאות, את-צבו, תוקף חוזק. וכנגדם עומד בתואל שמשם יצאו שורשי אמהות לאבות. בתואל, אב-את-לו. ומשם נתחברו הנשים לאבות ונעשו להם כאחות, את-חו, בחינת תיקון חוה כמש"כ פתחי לי אחותי רעיתי פעמים נקראת רעיתי, פעמים אחותי.

ומשרה שמתה בת קכ"ז שנה, באה אסתר שמלכה על קכ"ז מדינות (כמש"כ חז"ל) אסתר, את-סר. ונקראת אילת השחר, אילת, את-לי. כי אחשוורוש מלך בכל העולם כמש"כ בפ"ק דמגילה, ואסתר נעשתה למלכה על כולם, בחינת מא' עד ת'. וזהו הדר קבלוה בימי אחשוורוש, כל התורה מא' עד ת'. ולכך נקראת מגילת אסתר, אדרת, את -גר.

וכן רחל נקראת יפת תאר ויפת מראה. תאר, את-ר. כלומר יופיה נמשך מהתחלה עד הסוף. וזהו האגרות שנשלחו בימי אחשוורוש ואסתר, אגרת את-גר. כי נשלחו לכל המדינות, מראשית ועד אחרית, א-ת, ראשית, אחרית כנ"ל. וזהו בחינת אתמול, כי מחר עדין לא בא, והיום בא, אבל רק חלקו גלוי לנו השתא, משא"כ אתמול, הושלם כל גילוי מראשית עד אחרית בשלמות, וזהו אתמול, את-מול, לשון מל, נתגלה, הוסר הערלה, הוסר הכסוי.

והוא בחינת תאום, א-ת-ום. כי תאום ענינו ראשית ואחרית ודבר זה מתגלה בברור אצל עשו ויעקב. יעקב י-עקב, ידו אווזת בעקב

א-ן

ובפרט לשם אדנ-י, אן-די. שהוא שמו ית' שפונה אלינו אדון לנו, ולכן אליו אנו פונים. שהרי אפילו שם הויה שהוא כביכול גילוי העצם, גילוי האני, אן-י, גילוי האנכי, אן-כי, של הבורא, אף הוא נקרא ע"י אדנות.

ושורש הכח לתקן את כל הלאן דקלקול הוא ע"י האבנט, אן-בט. והכח העליון שמכחו אין פונים לרע אלא לטוב, לאין העליון, הוא און, אן-ז כנודע שאור האזנים שורש הארה המאזנת בין פנים לאחור. ובכל מקום שמאירה אין קלקול, כמ"ש האר"י ז"ל.

ועיקר כח זה מתגלה בקה"ק, בארון אן-רו. כי מקום ארון אינו מן המידה, מפני שאינו פונה לתחתון, אין של טיפה סרוחה, אלא כולו פונה לאין העליון, ולכך הוא בחינת אין, שאינו תופס מקום. ולכן הארון נושא את נושאי. נשא, אן-ש. הוא נושא אותם לפנות לעליון. ובמדרגת נפש הוא מדרגת נבואה נבא, אן-ב. שכולו פונה לאין העליון.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אנוש, אביון, אבינדב, אבן, אבינעם, אבנט, אבנר, אדון, אדנ-י, אדניהו, און, אונן, אופן, און, אוזניה, אחינעם, אחינדב, אחרנית, אחשדרפנים, אילן, אין, אלחנן, אמונה, אמן, אלמן, אלמנה, אלמוני, אלקנה, אמנון, אנא, אני, אניה, אנכי, אנס, אנשים, אסנת, ארון, ארנון, ארמון, אשכנז, נמצא, קנא, אתון, גאון, דניאל, אנפה, נאנק, אשקלון, אתנן, נאמן, נאף, נביא, נורא, נראה, נשא, שנאה, תאנה, שאנן, ראשון, אנה, חנמאל, חננאל, מאן, נאד, נאוה, נאור, אנחה, נבזראדן, נבוכדראצר, נואל, נורא, נבא, נמואל, נשיא, עתניאל, פניאל, צאן, שבנא, אבצן, אחימן, אילון, אכן, אליצפן, אסון, בלאדן, אישון, ארגמן, שאון, אהרן, אגמון, איתן, אשקלון.

שורש הכל הוא אן, בבחינת והחכמה מאין תמצא, אין. אן-י. והוא בחינת איתן, אן-תי. איתן לשון תוקף וחוזק שהוא שורש הכל. וכאשר נופל לתתא זהו בחינת דע מאין באת, מטיפה סרוחה, אן סרוח, אין בו ממש, בחינת אביון, אן-ביו. ומצד כך נקרא אנוש, אן-שו. ומצד שורש הנשמה זהו אן עליון, איתן, כנ"ל. ומצד הגוף זהו אן נפול טיפה סרוחה. וזה כל האדם מלשון אן, לאן פונה, האם לאין העליון או התחתון. והוא עצם האני, אן-י. וכן אנכי, אן-כי. לאן פונה. ועיקר הפניה לאמונה, אן - מוה.

וכאשר דבק באין דטיפה סרוחה, אז נוטה לניאוף, נאף, אן-פ. מהו פגם טיפה סרוחה. וטיפה זו נקראת און, ראשית אוני. און אן-ו. וכן אניה, תאניה, ואניה. אן-יה, וח"ו כשעושה זה בכח נקרא אנס, אן-ס. וזהו בחינת אסון בשורש שנאבד הטיפה בראשיתה, שמסרחת. וכן ח"ו ויקרהו אסון, בפועל, דהיינו מיתה, אזי יש דין אונן. אן-ון. שמתאונן על שורש החיבור והפניה לאין של סרוחן, ובחינת נסיון זה לפנות לטיפה סרוחה נקרא שאון אן-שו. כי באבר זה "רוב המהומה והתאווה".

ושורש הקלקול מן הראיה, מתוך אישון שבעין, אישון, אן-יוש. שהעין פונה לאון דקלקול, ושורש הקלקול ע"י אכילה מאילן דקלקול, עץ הדעת טו"ר. אילן. אן-לי. והוא בחינת חודש שבט שבו ר"ה לאילן. כלומר לאן פונה. ויתר על כן אפילו אם פונה לחלק הרוחני אולם לא לחלקו שלו, הוא בחינת קנאה, קנא, אן-ק. שעליו אמרו חז"ל שעצמותיו מרקיבים. כלומר שהופכים עצמותיו ששורשם באביו, לטיפה סרוחה ששורשה באב. והוא בחינת בלעם שרכב על האתון. אן-תו. עין רעה, בחינת אישון כנ"ל, אן-יוש. רוח גבוה בחינת גאווה, גאון, אן-גו. ונפש רחבה, קנאה, קנא, ק-אן, כנ"ל. ואזי כל היותו בבחינת אנחה. אן-חה. ששוברת חצי גופו של האדם, ומחזירתו לטיפה סרוחה, כנ"ל. ורוחו נעשה נכאה, נכא, אן-כ.

ולהפך כאשר פונה לאן העליון הוא בחינת אמונה, אן-מוה. כי כח האמונה הוא לשורש מכח איתן שבנפש, אן-תי, כנ"ל, פונה אליו ית"ש.

י-ת

ונגלה תיקון צד דרום שבו ההדלקה, תימן, תי-מן. והוא תיקון תימן בכור אליפז בן עשו. עיין רד"ק (יחזקאל, כה, יג). ונגלה הראש דתיקון בראשית, בראש-ית. שנתאחד ית-עם השורש, עם הראש, עם האל"ף.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אביתם, אביתר, אותי, אחיתפל, אחרית, אחרנית, אילת, אימתי, איתי, איתיאל, איתמר, איתן, אכזריות, אתיק, בתרשיש, גזית, גילת, גלית, גלילות, גפרית, דבלתימה, דתינה, אבלתי, אחשתי, אחשתרנים, בית, ביתן, ברית, תיכון, תמיד, יתד, פתי, תירס, ותירש, תרשיש, זית, זיקות, חגית, חיות, חנית, חתי, יבלת, יבשת, ידידות, יהודית, יהונתן, יטבתה, נביות, ילפת, יפיפית, יפת, יקותיאל, יתום, יתמהמה, יתם, יתניאל, יתר, יתרו, יתרה, כליות, כרית, כריתות, כרתי, כתיים, תימרות, אליתה, לויתן, ידיתון, לילית, ליות, לפידות, לעתניאל, לשאריה, לשית, נפתולי, נפתלי, נתיב, נתניה, עוית, עית, עמית, עתיד, עתי, עתיק, עתליה, עתניאל, פיפיות, פלשתים, פתחיה, פתיל, פתים, פתיתי, ציצת, קוממיות, רביעית, שאלתיאל, שית, שירות, שכיות, שלמית, שלישית, שלתיאל, שממית, שתי, שתיים, תאומים, תבנית, תוי, תושיה, תחיה, תחפניס, תימן, תימני, תיש, תירש, תכלית, תכנית, תלוי, תמיד, תנין, תנים, תרשיש, תשי תשטפני.

הנה בית המקדש הראשון עמד ת"ש שנה, כמ"ש (דב"ר, יח, כא) בזאת - רמז למקדש ראשון שיעמוד ת"י שנה (כמנין בזאת). ושורשו בית, ב-ית. שעמד "בית" ראשון כמנין אותיות השניות של בית. והיינו כי אל"ף הוא ראשית ויש לו ב' בחינות של סוף י-ת. יו"ד, עשר סוד היחידות, ות' סוף כל האותיות. ותחילת ההתפשטות מאות א' הוא אות ב', וזהו בית, ב - תחילת ההתפשטות. י - סוף התפשטות היחידות. ת - סוף ותכלית ההתפשטות. וזהו בחינת ברית, בר-ית. כי הברית עושה גבולות, כנ"ל. וגבול דקלוקל בחינת תשי, תי-ש.

והשורש באברהם שנקרא איתן האזרחי. איתן, אן-ית. והוא מזרעו של שם. וכתוב יפת אלקים ליפת, והוא ישכון באהלי שם. וכתב בפענח רזא (בראשית, ט, כו) וז"ל, עמדו שניהם (בית ראשון ושני) בין הכל ת"י ת"כ שנים, כמנין שם יפת, עכ"ל. והיינו שכח הגבול הוא מכח יפת, ודו"ק. יפת, פ-ית. ומצד הקלוקל מי שאין לו גבולות נקרא פתי, פ-תי. והוא יתר, ית-ר. ויתרו, ית-רו, תיקן קלוקל זה. ושורש פגם זה שז"ל, פריצת שפע ללא גבול, ונעשה ע"י לילית, ליל-ית.

וכתב רבינו בחיי (בראשית, כח, יז) וז"ל, בית ראשון עמד ת"י שנה, ובית שני ת"כ, והכל כמנין כתי. והענין הזה נרמז בלשון כתי, לפי ששני המקדשים היו מרמס ושניהם נחרבו, אבל בית שלישי להעלות נר תמיד, כלומר מעלתו תמידית ואורו לא יפסק לעולם, עכ"ל. והבן שבית ראשון כתי, כת-ית, יש לו סוף כנ"ל. אולם בית שלישי נתקן סוף זה ועומד תמיד, תי-מד. והוא בבחינת ותקעתיו יתד נאמן, יתד, ית-ד. ובית השלישי נקרא בית המקדש העתיד, עד-ית.

ושורש הקלוקל שנעשה סוף, הוא חטא אדה"ר, ולחד מ"ד היה יין, תירוש, תי-רוש. נעשה ת"י רש. ושורש התיקון בשמן, זית, ז-ית. ואזי נתקן אף היין, בבחינת יין ישן שזקנים נהנים ממנו, יין עתיק, עק-ית. ועיקר התיקון בשמן זית, ע"י הדלקתו שנצרך לכך פתילה, תי-פלה. ואזי נגלה ל"ב נתיבות חכמה, נתיב, בן-ית. ועיקר גילוי זה באהרן הכהן שמדליק הנרות, ונגלה בזרעו איתמר, ית-אמר.

י-י

ני-שה. והוא בחינת העלם, הסתרה, אלמוני, אלום-ני. וכן פלוני, פלו-ני. ושורש הכל חטא עץ הדעת, שפגמו באילן, אל-יין. ושורש התיקון במועדים, פסח, ניסן, ני-סן. ובשבועות, מ"ת, אנכי הוי"ה אלקיך. אנכי, אכ-ני. ובסוכות, תשרי שמזלו מאזנים, מאזם-ינ.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבינדב, אבינעם, אבינר, אדוניה, אדני, אדניהו, אילנא, אחשדרפני, אלוני, אלמוני, אני, אניה, אנכי, באופנים, בינה, בנימן, חנית, יהונתן, בירניות, מאזנים, מדינה, מחנים, מנעמיהם, נביא, נגינות, נהרים, נחשתים, בניהו, בנימין, בנקיק, בנקיון, סנורים, פנים, צעננים, תבנית, גבננים, גרשוני, דינה, דניאל, דרכמונים, האביונה, אחשדרפנים, יונה, ימנית, ינשוף, יענה, ירדנה, מדינים, מנקיות, נזיד, נזיר, נחילות, נטויה, הנני, נשיא, נתינים, סיני, עני, פלוני, הצניף, הקיני, קיצונה, שונמית, שני, תימני, התנין, אבינדב, ואדנירם, איננו, אניה, בינו, נפתלי, דימונה, דדנים, דיני, דניאל, הנפלים, השנית, חניאל, חנניה, והונדב, כנניה, נעמי, לצננים, נחליאל, נדיב, ניונה, ניין, נקי, פניאל, פינחס, קינה, שכניוהו, שניר, תימנה, תנין, חניאל, חנינה, חנניה, חפני, יבנאל, ידעוני, יהונתן, יהונדב, יוחנן, יונדב, יקנעם, יתניאל, דניאל, לינו, ניצוץ, נגיד, נדיב, נהי, נהרים, נוגי, נחליאל, נחמיה, נטויה, ניחוח, ניסן, נכרי, נעים, נציב, נשיקות, נשים, נשיה, נתיב, נתניה, נתינים, סיני, סנפיר, עדינה, עטיניו, עליוניו, עמינדב, עתניאל, פינחס, פינן, פנים, צפניה, קינה, קינ, קינן, קנין, שכניה תכנית, אביון, אחימן, אילון, אילן, אין, איתן, אליצפן, אישון, בזיון, בין, ירדן, ישימון, ביתן, מדין, עציון, גליון, דיבון, דימון, דין, דישון, בנין, הגיון, הימן, הין, ישימון, הריין, תיכון, חיצון, זיתן, יגון, וילון, חביון, חסין, חזיון, יוחנן, יויכין, יון, יונתן, יין, יכין, ימין, יקשן, ירדן, ישרון, יתרון, ידותון, גיחן, גיין, ניסן, סין, סיוחן, עדין, עין, עליון, פדיון, פישון, צידון, ציון, צפיון, קין, קינן, קיקיון, קישון, קנין, קצין, רעיון, שגיון, שחין, שיאן, שריון, תימן, תנין.

עין, ע-יין. ושורשו של העין, אין, א-יין, כנודע. והנה עיקר מדרגת י-ן, מתגלה ביון, שכולו אותיות י-ן, בהכפלה של אות י'. ושורש מדרגת י-ן, הוא במדרגת בינה, בה-יין. וכנודע י' בהכפלתו באות ה', נעשה נ'. והוא בחינת נ' שערי בינה. ונתגלה במ"ת, ביום החמישים, בהר סיני, ינ-סי. מדרגת ענוה, יו"ד-נו"ן, עולה ענו. ושער הנ' הוא בבחינת "נתיב לא ידעו עיט", נתיב, ינ-תב. והוא הפנימי מכולם. פנים, ני-פם. ושלמות מדרגה זו הוא מדרגת נזיר, ני-רז. וכן מדרגת נשיא, ני-שא. ושורשו הגמור במדרגת איתן, את - ין.

וכאשר מתגלה לתתא, היא בבחינת אני, א-ני. בבחינת שם אדני, אד-ני, והוא כנודע מדרגת גילוי שכינה, שכה-ינ. ועיקר מקום גילוי שכינה הוא בביהמ"ק, שנמצא בחלקו של בנימין, ינ-במין.

והארה זו נגלית בים, ים עולה נ', ושם מקום האניה, אה-ני. וכן שם נמצא התנין, תנ-יין. ודג כשר יש לו סנפיר, ספר-ני. ותחילת גילוי זה אצל אברהם, כמ"ש חז"ל שהציץ עליו בעל הבירה. ניצוץ, ני-צוץ. והוא בבחינת "מי האיר ממזרח צדק", מזרח, תימן, תמ-יין. ומדרגתו קו ימין כנודע. ימין, ימ-יין. ובזה המתיק את מדת הדין, ד-יין. והמתקה זו היא בבחינת ריח ניחוח לה'. ניחוח, ני-חוח. והוא העלאת העב והגס, שנעשה דק ועדין, עד-יין. והלכלוך מתנקה. נקי, ני-ק. ואזי משם נמשך שורש השפע, בבחינת נדיב, ני-דב. ובבחינת נגיד, ני-גד.

ומצד הקלקול, הוא בחינת עני, ע-ני. שנחסר לו עומק הארת נ' שערי בינה, בבחינת אין עני אלא בדעת (נדרים, מא, ע"א), בבחינת אם אין בינה אין דעת. בבחינת הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה, בין, ב - ין. והוא בחינת נהי, ני-ה. ושלמות קלקול זה נתגלה בנינוה, ני-נוה. ונשלח להוכיחם יונה, ינ-וה. ואם לא שבים בתשובה נעשה קינה, קה-ינ. והוא בחינת קראו למקוננות, שנעשה דייקא ע"י נשים, ני-שם. והוא בבחינת שכחה, נשיה,

ת-ז

כבוד ותפארת, בגדי כהונה, והגבוה שבהם מצנפת, מצפ-נת. ונגלה בכללות עבודת המקדש, קרבנות, שיש בהם דין של נותר, נת-ור, והיינו שלא יבוא לידי נת-תן דקלקול. וכל זה נעשה במזבח הנחשת, כנ"ל, לתקן את נחש - נחשת.

והשלמות הגמורה של חזרת הענפים לשורשם הוא בחינת איתן, אי-תן, שהוא מדרגת יחידה שבנפש, כנודע.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: תכן, אלנתן, תמונה, אסנת, אתחנן, אתון, אתנן, אגנת, גנות, בגתנא, זנות, נתן, יהונתן, כנתת, מסכנת, משענת, מתכנת, מתנה, נאות, מפתן, נותר, נחשת, נחשתים, נחת, נפלאות, נפת, נפתלי, תכן, ענתות, תאנה, תבנית, תחפנחס, תמונה, תמנתה, תנומה, תענוג, תנור, תענך, שונמית, אגנות, אחשתרנים, ארנבת, נתח, שבתון, חנית, ידותון, מצנפת, נחת, תנין, נתין, פיתון, נתץ, ביתן, בנות, שמינית, תימני, תבונה, פתשגן, תחנה, תיכון, תענית, תנופה, תנים, מתנה, תנשמת, נתיב, איתן, תאניה, נכחת, מתניהו, פתן, תחנונים, תחפנחס, ענתות, נושנת, תן, ואתחנן, נתנאל, חתן, נעות, יתניאל, מנת, יתרון, דותן, תנומה, נתר, נתק, מתן, ניות, נתס, נאות, תנומה, חנות, נושבת, עקלתון, נותן, כנרת, תנובה, נכאת, עינות, נעמת, עתניאל, שנתים, קדמניות, ענתות, נתין, נביות, נבות, נתניהו, צנצנת, תנור, תנחומים, צפנת, נתשת, קטנות, תענך, תפיני, נפתוח, נתעה, לויתן, עינת, תנואתי, נתנאל, ענת, תמנה, עתני, דתן, נתש, פתנים, תנור, צנתרות, תחתון, פרשנדתא, קדרנית, תימן, קנת, עמוניות, ענות, תמנע, זיתן, תכנית, עתניאל.

נתן, נ-תן. תן, לשון נתינה. ולהיפך נ-ת, מלשון נתיב, והיינו שהנתינה יש בה אופנים שונים הנקראים נתיבים. וכאשר זהו פיזור של קלקול, אזי מתהפך הנתיב לנתץ, נת-ץ, כי כאשר דבר ניתץ דרכו להתפזר פזור גמור. וזהו בחינת נתק, נת-ק, והיינו שהחלקים מנותקים זה מזה. וזהו בחינת מחלוקת. וזהו בחינת קרח ועדתו, דתן, ד-תן. נתינה המתפזרת לד' קצוות. וזהו בחינת נתש, נת-ש, נבדל ונפרד מהדבר. ודבר זה נגלה ביוסף שננתש ע"י אחיו, וכל זה נעשה בדותן, דו-תן. וכאשר ירד למצרים, נשא את אסנת, אס-נת. ואולם כאשר מחולק באופן הראוי, זהו בבחינת נתח, נת-ח, לנתח הדבר לחלקים. וזהו בחינת תנור, תנ-ור, שהדרך לתת בו לחמים רבים יחד (וכן של כמה בעלים יחד), אולם כל אחד נבדל בתנור לעצמו. בתבנית לעצמו, תבנית, תנ-בית.

ושורש הקלקול באדה"ר וחוה, שתחלה היו במדרגת חתן וכלה, אחדות, חתן, ח-תן. אולם כאשר חטאו נבדלו זה מזו, וכמ"ש בעירובין, שפרש אדה"ר מאשתו ק"ל שנה. והשורש הדק לכך, הוא שורש יצירת האשה מן האיש בזמן שהיה בתרדמה, תנומה, תנו-מה. ואזי תפרו להם עלי תאנה, תן-אה, לשון אהה, צער. וכן עשה להם הקב"ה כנתת עור וילבשם. כנתת, תנ-כת. והקלקול נעשה ע"י הנחש בבחינת נחש הנחשת, נחשת, נת-חש. ובא נחש על חוה והטיל בה זוהמא, בחינת זנות. זו-נת. וקלקול זה נסתלק כמתן תורה (מתן, מ-תן), פסקה זוהמתן. וחזר בחטא העגל. וע"ז כתיב ואתחנן לה' בעת ההיא וגו'. אתחנן, אחנ-תן. ותיקון הנפרדות הוא בחינת תמונה, תנ-מוה. שבתמונה נגלה צירוף חלקים כאחד. וזהו בחינת תבונה, תנ-בוה. כי מהות התבונה כמ"ש חז"ל אותיות בן והבת, והיינו צירוף כל הענפים, כי האב והאם הם שורש והבן והבת הענפים.

ומהות שלמות התיקון, העלאת הענפים למעלה לשורשם. וזהו בחינת תנופה, תנ-ופה. ושלמות זו נתגלתה תחלה ב"מתן" תורה, ואח"כ בבית המקדש, ששם עיקר דין תנופה. ואזי נתקן הבגדים של עלי תאנה וכתנת עור כנ"ל, ונעשה בגדים של

מדור קבלה

בלבביפדיה קבלה
איתן
מילון ערכים בקבלה
איתן

בלבביפדיה קבלה איתן

עיוגולים

כתיב (במדבר, כד, כא) איתן מושבך. והנמצא בתוך עיוגול סגור, איתן מושבו, כי אי אפשר להיכנס ולצאת משם.

יושר

ג' קוים, אחדותם. אברהם נקרא איתן האזרחי (עין ב"ב, טו, ע"א), ועיין תקנת השבין (עמוד ב', ד"ה כי ידוע) וז"ל, רק אחר כך משנולד יצחק ואתכליל בו זכה לשם איתן האזרחי, עכ"ל. כי כאשר נוטה לצד אחד יש קביעות, ורק כאשר נכללו כל ג' קוים יחדיו ימין ושמאל ע"י אמצע, נעשה קביעות של איתן. ועיין שם משמואל (נח, תרע"ב) וז"ל, דהנה אברהם עם כל ענותנותו הגדולה שאמר ואנכי עפר ואפר, היה איש חזק מאד, ונקרא איתן, שמשמעו חוזק. וברמב"ם (פ"א מהלכות ע"ז) כיון שנגמל איתן זה, הרי שהיו אצלו שתי המדות יחדיו, עכ"ל. וזהו נגמל, גימ"ל, ג' קוים יחדיו.

שערות

כשזכה אברהם לשם איתן האזרחי, בזה הופקע עשו איש שעיר מן הבית, כי אין לך דבר שאינו איתן וקבוע באדם יותר מן השערות, שמוסרים תמיד, וכן נעים ברוח קלה.

ועיין רד"ק (ירמיה, מט, יט, ד"ה אל נוח) וז"ל, אל נוח איתן, אל נוח מקום איתן, והוא הר שעיר, עכ"ל. וכאשר יתקיים ועלו מושיעים בהר ציון לפשוט את הר עשו, יעקר איתנותו.

אזן

לשון איזון, והופך כל דבר למחצה על מחצה. ועיין ספר הכריתות (לשון לימודים, שער ג) וז"ל, ובזה ניחא מה שמקשים העולם, יאסר כל העולם בחרישה וזריעה מטעם נחל איתן שהוא קבוע. ולמאי דפרישית ניחא, כיון שלא ידעין היכן נחל איתן לא שייך למימר כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, עכ"ל. איתן האזרחי -

אור א"ס

איתן, תוקף וחוזק לא לזוז ממצבו. וזהו עומק אור א"ס, שעל אף שחל צמצום, אינו אלא בערכנו, כמו שהאריך הנפה"ח בשער ג'. אולם מצינו, איתנותו עומדת לו כביכול ולא נשתנה כלום. ולמטה נתגלה אור זה בבחינת (מלאכי, ג, ו) אני הוי"ה לא שנית.

צמצום

נחל איתן. קשה, ישן, בור. וכל זה מכח צמצום שצמצם כוחו. והנה נחלקו הראשונים מהו איתן, דהנה כתיב (דברים, כא, ד) נחל איתן, ופרש"י (מיסוד הסוגיא בסוטה, מו, ע"א) קשה. מפני שהוא יבש שאין בו מים, צמצום. אולם הרמב"ם כתב (הל' רוצח ושמירת הנפש, פ"ט, ה"ב) וז"ל, ומורידין אותה אל נחל שהוא שוטף בחזקה, וזהו איתן האמור בתורה, עכ"ל. ויסוד מחלוקתם ביסוד הצמצום. לרש"י, העדר, ולכך נעדר הנחל שדרכו לנוע עם מים. ולרמב"ם, ריבוי (בחינת תוספת אור שיוצר החשכה כמ"ש בתורת חב"ד), ולכך ריבוי מים שוטף בחזקה. ועיין תהלים (עד, טו) נהרות איתן, הירדן. ומשמע כהרמב"ם. ועיין הכתב והקבלה (שופטים, כא, ד).

עין תורת המגיד (ליקוטים, ד"ה להבין סוד) וז"ל, אך מה שנופל לו חכמה זו פתאום כעין ברק, הוא יסוד החכמה, שהוא סוד יחוד לקדמות השכל וכו', נקרא איתן, לשון חוזק. לפי שחכמה זו שנפלה לו היא בצמצום גדול, ואינו רק שכל פשוט, עכ"ל.

קו

קו מהותו המשכה קבועה ללא נטיה לצדדים כלל. וזהו איתנו ותוקפו. ועוד נצרך איתנות ותוקף להגביל הקו לבל יתפשט עתה עד תחתית העיוגולים ויבקע לאור א"ס שלמטה.

משם שהוא מקום איתן לגבי ארץ ישראל, עכ"ל. כי איתני העולם נקברו במקום איתן. ועי"ז קשרו מקום טרשין זה לאיתן העליון. כתיב (איוב, לג, יט) ורוב עצמיו איתן. מכאבו, ושורשו של כאב, בשבירת הכלים. עתיק

איתא (סוטה, מו, ע"ב) אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא ישן, שנאמר (ירמיה, ה, טו) גוי איתן הוא, גוי מעולם הוא. עתיק מלשון העתקה ומלשון ישן, כנודע.

כתיב (שמות, יד, כז) וישב הים לפנות בוקר לאיתנו. ודרשו חז"ל (שמו"ר, בשלח, כא, ו) לתנאו הראשון. איתן - תנאי. והתנאי מעמיד הדבר שמיימי הים יזרמו או יעתקו ממקומם. משא"כ מדרגת אריך שתמיד מתארך ומתפשט. תענוג בבינה כנודע. ועיין תורת המגיד (ויחי, ד"ה בן פורת) וז"ל, שתפלתו עולה בתענוג גדול הנקרא איתן, עכ"ל. אין - ת, אין - תענוג.

אריך

עולם דידן, שית אלפי שנים, בחינת ו"ק, ז"א. ואריך שורש אליו. ועיין רש"ר הירש (ויחי, פמ"ט, פכ"ג, ד"ה בעל חצים) וז"ל, "איתן": דבר חזק שעמד במבחן מימים ראשונים, וההווה מבוסס עליו. קרוב אליו "אדן", בסיס לדבר אחר. מכאן גם אתון, בהמה העומדת לרכיבה, בניגוד לחמור (מלשון חומר - שווה) שעיקרו למשא, עכ"ל. ועיין עוד בדבריו בפרשת בשלח (יד, כז, ד"ה לאיתנו).

אבא

עיין תניא (קונטרס אחרון על כמה פרקים, ד"ה וצדקה כנחל) וז"ל, שיתגלה אז אור א"ס ב"ה ויחודו ית' תוך פנימיות נקודת הלב ע"י המשכת נחל איתן, הוא הארת חכמה עילאה, עכ"ל. ועיין עבודת ישראל (ויחי, ד"ה וזה יוסף) וז"ל, כי איתן מורה על המחשבה כידוע מאותיות איתן מהמדקדקים, שמורה על העתיד לבוא, כמו אתן יתן תתן נתן. והוא המחשבה שפוקד על דבר שלא בא לעולם רק שיהיה אח"כ, עכ"ל.

אמא

אמרו (שחר טוב, נד, ד) אמר ר' שמעון בן פזי, אמר דוד, עד שאני במעי אמי נתנבא עלי איתן האזרחי, שנאמר מצאתי דוד עבדי בשמן

אותיות אין - און - הירח (ועיין מעין כך בספר ר' חיים פלטיאל, שופטים, כא, ד).

ועיין צרור המור (פרשת יתרו) וז"ל, וישמע יתרו כהן מדין וכו', השמיעה הוא דבר גדול, וכל התורה תלויה בה, דכתיב הנה שמוע מזבח טוב. ובזכות השמיעה הזאת זכה להיות איתן מושבו בין התנאים והאמוראים והסנהדרין, דכתיב איתן מושבך, והוא כמו תנא בהיפוך אותיות (כמבואר בזה"ק), עכ"ל.

חוטם

לשון חטא, שהוא שוגג. ולשון חיטוי, שהופך זדון לשגגה, פשע ועון לחטא. ואמרו (שחר טוב, תהלים, יט, יג) גם מזדים חשך עבדך, אלו הזדונות, אל ימשלו בי איתם, אלו תוקפי עבירות, כמה דאת אמר איתן מושבך.

פה

מקום האכילה הנותן חוזק לאדם. ואמרו (שכל טוב, וישלח, לב, טז) אתונות, ע"ש איתן שלו, הוא האבוס, וזכר לדבר וחמור אבוס בעליו (ישעיה, א, ג). כי ממקום אבוסו מקבל תוקפו.

עיין תורת המגיד (ליקוטים, ד"ה שמעתי) וז"ל, כשהתיבה בסוד המחשבה נקרא תניא, ובצאתו לבחינת דיבור אז נקרא בהיפך אתוון איתן, לשון חוזק ועומד בקיומו. כי כיון שאינו יכול עתה לשוב מדיבורו, כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, לאפוקי בסוד המחשבה יכול לעשות איזה צירוף שירצה (ועיין באור המאיר, ר"ה, ד"ה והנה פתח), עכ"ל. שבסוד המחשבה אות ת' ראשונה ואות א' אחרונה, וכשנתהפך בסוד חותם מתהפך אות האחרונה של אותיות המחשבה בא' הראשון באותיות הדיבור, ולכך הצרוף הוא איתן.

עינים - שבירה

עולם התהום, תהו. ואמרו (ב"ב, עה, ע"א) אמר רב אחא בר יעקב, אין תהום חוזר לאיתנו עד שבעים שנה, שנאמר (איוב, מא, כד) יחשוב תהום לשיבה, ואין שיבה פחותה משבעים.

שבירה שורש למיתה. וע"י שנקנס מיתה נקבר האדם. ועיין ליקוטי אמרים לר' צדוק (עמ' נה, ד"ה ואדה"ר) וז"ל, חברון מקום טרשין, ומערת המכפלה מקום קבורתם שמחצב גופם

הקב"ה, ושער איתן לא נתגלה לו. איתן נקראת מדת אין, והצירוף הוא אין - ת, לשון הזוהר. התענוג לא נתגלה לו. כי הוא (משה) היה תמיד דבוק לקב"ה, והיה הדבר אצלו תמידיות, ולא תענוג מקרי כידוע, עכ"ל. כי תענוג תמידית אינו תענוג.

עיינ שם בתורת המגיד (ליקוטים, ד"ה כשנופל) וז"ל, כשנופל במחשבתו איזה דבר, אז היא כמו ברק, וזהו הבהירות נקראת איתן, ואותיות איתן משמשות לעתיד, כי הבינה לעת"ל, הזיהרא, כנ"ל, עכ"ל. ומעין כך בתניא (קונטרס אחרון) וז"ל, ואותיות איתן משמשות לעתיד, פי' אנא עתיד לאתגליא, עכ"ל.

דעת

דעת, ולמעלה מהדעת. עיין תורת המגיד (ליקוטים, ד"ה אוריתא) וז"ל, כשנעשה מהמשכיל שכל, ומהמחשבה דיבור, אין יכולים להשיג דבר המחובר, ונקרא אז איתן (אין - ת, בלתי מוש, אין - ת, אין תכלית), ובהיפוך אתוון תניא (דעת שעולה לאין), כי בהמחשבה הוא תניא, כי הוא שונה עם מחשבה, ובפני עצמו הוא איתן, לשון חוזק, עכ"ל.

ובסליחות ליום שני בעשי"ת הלשון, איתן למד דעת.

אורך, חכמה. רוחב, בינה. עומק, דעת. ועיין משיבת נפש (שופטים, כא, ד) וז"ל, נחל איתן, ר"ל נחל עמוק ולא נהר, עכ"ל. ובקלקול בלעם, דעת דקלקול, בא על אתונו, לשון איתן כמ"ש רבותינו.

חסד

כתיב (מלכים, א, ה, יא) ויחכם מכל האדם, מאיתן האזרחי. ואמרו (ב"ב, טו, ע"א) אמר רב, איתן האזרחי הוא אברהם, כתיב הכא (תהלים, פט, א) איתן האזרחי, וכתיב התם (ישעיה, מא, ב) מי העיר ממזרח צדק, ובאגדת בראשית אמרו, ולמה נקרא שמו איתן, שחזיק עצמו לעשות רצון ויצרו. ועיין זוה"ק (משפטים, קי, ע"א) מאן אינון הרים ומאן אינון איתנים, אלא הרים ואיתנים כלוהו חד. אבל אינון תלת עלאין לעילא על רישיהו, ואינון תלת לתתא מנייהו וכו'. משכיל לאיתן האזרחי, ודא איהו אברהם

קדשי משחתיו (תהלים, פט, כא). ודייקא במעי אמו, ששם לומד כל התורה כולה, שמן קדשי משחתיו, ומשם מקבל תוקפו וחוזקו. ובפרט אצל דוד שכשיצא לאויר העולם הוא בחינת נפל, ונמצא שכל תוקפו אינו אלא במעי אמו. ז"א

צורת אדם, שם הוי"ה במילוי אלפי"ן. וגילוי איתן בגופו, בעצמותיו, כמ"ש (איוב, לג, יט) ורוב עצמיו איתן.

נוק'

אמרו (נדה, ח, ע"ב) בתולת קרקע כל זמן שלא נעבדה, נפק"מ לנחל איתן. ואמרו (מדרש תנאים, דברים, כא, ד) אין איתן אלא בור, שנאמר (מכה, ו, ב) שמעו הרים את ריב ה', והאיתנים מושבי ארץ.

כתר

מקור הכל. והרמב"ם (הל' רוצח ושמירת הנפש, פ"ט, ה"ב) כתב גבי עגלה ערופה, וז"ל, ומורידים אותו אל נחל שוטף בחזקה, וזה איתן האמור בתורה, עכ"ל. ומעין בפירושו בסוטה שם. ועיין חידושי אגדות למהר"ל (סוטה, י, ע"א, ד"ה וידוע) וז"ל, כי הנחל הוא שוטף כאשר יש לו מקור חזק, ובשביל המקור הוא נחל שוטף.

חכמה

אמרו (ילק"ש, יתרו, רסח, ד"ה וישמע יתרו) הקב"ה בוחן לבות וכליות, א"ל, יתרו אתה באתה להקביל פניו של אותו צדיק, אל יהו בתי מדרשות בטלין לעולם, שנאמר איתן מושבך. וביאורו כמ"ש המהר"ל פעמים רבות, ששכל התורה, חכמה נבדלת מן החומר, בלתי מתפעלת ממנו, ולפיכך בלתי משתנה לעולם (והיפוכו החומר), ולכך נקרא איתן, עומד על עומדו בקביעות בלתי משתנה - זאת התורה לא תהא מוחלפת.

בינה

סוד אות ה' ראשונה שבשם. ואמרו (סנהדרין, מד, ע"ב) ובני זרח, זמרי ואיתן והימן וכלכל ודרדע, כולם חמשה. מאי כולם חמשה, כולן חמשה הן לעוה"ב. בינה - עוה"ב, כנודע. עיין תורת המגיד (יתרו, ד"ה ויאמר) וז"ל, וזהו חמשים שערי בינה שכולם הם שער לעבודת

סבא, ואקרי איתן. ואי אברהם איהו איתן, יצחק ויעקב איתנים אקרון.

עיין מהר"ל (נתיבות עולם, נתיב גמ"ח, פ"ג) וז"ל, כי כאשר הם דבקים בחדסי הקב"ה, יש לנמצאים הקיום בו ית' עד שאין להם נפילה כמו שבארנו, כי מצד החדס אין לעולם התמוטטות, כמ"ש איתן, עכ"ל. ועיין אור המאיר (בראשית, ויחי) שמכח חסד שאזיל עם כולם קורא לכל ז"ת איתן.

גבורה

אמרו (נדה, מח, ע"ב) לגבי סימן גדלות באשה. ת"ר, צד שמאל קודם לשל ימין (כי נקבה בסוד בינה יתירה, שמאל גובר על הימין). רבי חנינא בן אחי ר' יהושע אומר, מעולם לא קדם צד שמאל לצד ימין, חוץ מאחת שהיתה בשכונתי שקדם צד שמאל לצד ימין, וחזר לאיתנו. ואיתנו בחינת ישן, עתיק, ולשון חוזק וגבורה.

ועיין הדר זקנים (שופטים, כא, ד) וז"ל, פ' ה"ר אכשילרד, שהיה דינו קשה, שמשם יוצאים תולעים ואוכלים הרוצח בכל מקום שהוא, עכ"ל. ועיין פענח רזא שם בשם הירושלמי. ועיין ריקאנטי (שם) וז"ל, הטעם כי שמה ממשלת הדין, ומטעם זה לא יעבוד ולא יזרע, כי המקום נתייחד לעבודת מדת הדין, עכ"ל. ועיין רבינו בחי (שם) וז"ל, כי נחל איתן כולל שיהיה נחל תקיף וכולל ג"כ נחל של איתן, והוא השר הממונה עליו, שהוא כח תקיף וחזק, עכ"ל.

תפארת

רחמים. ואמרו (מדרש אגדה, שופטים, כא, ח) ולכך היה הנחל איתן, שהרוצח היה איתן שלא חס עליו, כמה דתימר, גוי איתן.

ועיין ליקוטי אמרים לר' צדוק (עמ' נד, ד"ה וכמו) וז"ל, והיינו להיות איתן במדתו בקו האמצעי שלא לזוז מקו האמצעי, עכ"ל.

נצח

נו"ה ויסוד בינם. ואמרו בזה"ק (משפטים, ק, ע"ב) איתנים, ירכין תקיפין כנחשא, וההיא איתן בינייהו. והרי שיסוד נקרא איתן, ומכוחו אף נו"ה נקראו איתנים. ועוד אמרו שם, וההוא מפתחא כד פתחא בתורה שבע"פ,

בעינן לאשתמודע ליה, ודא איהו תניא - איתן מושבך, ברייתא לבר מגופא, איתנים אינון תנאים עמודים לבר מגופא. השתא אית לאודעא מלה, בזמנא דאלין לגבי תורה שכתב אקרון איתנים, לגבי תורה שבע"פ אקרון תנאים. איתן לגבי תורה שבכתב, תניא לגבי תורה שבע"פ. ועיין שם בפרשת כי תצא (רעה, ע"ב). ושם בתיקונים (תיקון כא, מד, ע"א) אמרו, תנאים, איתנים, בהיפוך אתוון. ואינון נצח והוד, צדיקים איתני עולם. והא איתן בהפוך אתון תניא דמסייע ליה בגלותא. והבן שיש חג"ת, גוף, לשון חוזק גופו של דבר. ויש נו"ה שמחזקים, תניא דמסייע, ועי"כ נעשה איתן.

ועיין הכתב והקבלה (ואתחנן, ה, כו) וז"ל, כי מלת יתן הוא מלשון איתן מושבך על הכח והגבורה, שעיקר שורשו שתי אותיות תן, ומזה שם מתנים על חלק העליון של הירך, שהוא מקום הכח והגבורה, עכ"ל.

הוד

מדת ביטול, לבטל מדתו שלו עצמו. ועיין ליקוטי אמרים לר' צדוק (עמ' נה, ד"ה ואברהם) וז"ל, דהיינו מדת איתן שלו (אברהם אבינו) אינו ככל איתני האומות שהם טרשין לגמרי משא"כ זה אזרחי באמת, כי יכולת בידו להפסיק מדת איתנותו ג"כ לרצון ה' יתברך, עכ"ל. והבן שאיתן תוקף וחוזק, והוד, היפוכו, ביטול. ובעומק עצם כח הביטול הגמור הוא החוזק הגמור.

עיין ספורנו (שופטים, כא, ד) וז"ל, אל נחל איתן, שאין שם רגל מצויה, עכ"ל. ביטול רגלים, נו"ה.

יסוד

כתיב (בראשית, מט, כב-כג) בן פורת יוסף וגו', ותשב באיתן קשתו. ואמרו (סוטה, לו, ע"ב) א"ר יוחנן משום ר' מאיר, ששבה קשתו לאיתנו. וכן כתיב (במדבר, כד, כא) וירא את הקיני, וישא משלו ויאמר, איתן מושבך ושים בסלע קנך. ואיתא בלקוטי תורה לאריז"ל (יתרו) שיתרו בחינת יסוד. ובמדרש אגדה (בלק, כד, כב) אמרו, איתן מושבך, אמר בלעם ליתרו עמנו היית במצרים בעצה אחת, והיה לך לטרוח עמנו,

רוח

עיינ ליקוטי אמרים לר' צדוק (עמ נב, ד"ה וכן) וז"ל, והוא נקרא נחל איתן האזרחי, שהיה ממש כנחל איתן, וכל רוחות אין מזיזות אותו ליפול, עכ"ל.

נשמה

עיינ ליקוטי אמרים לר' צדוק (עמ' מט, ד"ה ואברהם) וז"ל, כי ע"י השתדלותו זכה לבניה שבלב ולהיות נקרא איתן האזרחי, עכ"ל. כי עלה למעלה ממדרגת שבע יפול צדיק וקם, למדרגת שמונה, בינה.

חיה

ריבוי חיות, תענוג. ועיינ תורת המגיד (ויחי, ד"ה בן פורת) וז"ל, ותשב באיתן קשתו, דהיינו שתפלתו עולה בתענוג גדול הנקרא איתן, עכ"ל. ועיינ עוד שם (ד"ה ותשב באיתן קשתו) שכתב וז"ל, וזהו ותשב באיתן קשתו, דהיינו שאינו מבקש ומתכוון להנאת גופו, כי אם הוא מבקש בשביל איתן, דהיינו תענוג גדול שיש להש"י מזה שהוא משפיע, עכ"ל.

יחידה

היחידה נקראת איתן שבנפש ע"ש תוקפה, כמ"ש (ר"ה, יא, ע"א) מאי משמע דהאי איתן לישנא דתקיפי הוא, כדכתיב (במדבר, כד, כא) איתן מושבך. וכן אמרו (סוטה, מו, ע"א) ת"ר, מנין לאיתן שהוא קשה, שנאמר איתן מושבך. וכן בזוה"ק (ויחי, רל, ע"ב) ואקרי (אברהם) איתן, בגין דאתקף בתקיפו ביה בקב"ה. ועיינ דובר צדק (לר' צדוק, עמ' קח, ד"ה וזכה אברהם) וז"ל, וזכה אברהם לתואר שנקרא איתן האזרחי שהוא לישני דתקיפי וכו', שאין שום דבר מזיזו ממקומו שיוכל ליפול ממדרגתו, עכ"ל. ועיינ ליקוטי אמרים (ע' ס, ד"ה והנה) וז"ל, איתן ועקשן לעשות גם מה שנגד השכל, עכ"ל. וזהו יחידה, למעלה מטעם ודעת.

אלא שנתגייר ונדבקת בזרעו של אברהם שנקרא איתן האזרחי. ועיינ זוה"ק (משפטים, קי, ע"א) איתן האזרחי, תרין דרגין אינון וכו'. אזרח הוא אברהם, איתן כד"א, דא ההוא נהר דנגיד ונפיק מעדן.

מקום גילוי זרעו, יסוד. ואמרו (מדרש אגדה, שופטים, כא, ח) לכך (איתן) לא נעבד ולא נזרע, שהוא וכל זרעו הרג.

ועיינ ליקוטי אמרים לר' צדוק (עמ' נג, ד"ה וידוע) וז"ל, מצד שהוא היסוד לבנ"י צריך להיות איתן, ותחתית היסוד איתן וחזק יותר ממה שלמעלה, עכ"ל.

מלכות

אמרו (זוה"ק, פנחס, רלח, ע"ב) איתן - תניא. תמן קנא דנשרא עלאה, ואיהי שכינתא. ועלה אתמר כנשר יעיר וגו', וכו', דתלת אבהן נקראו איתנים. ורביעאה, איתן מושבך דביה מתישבא הלכה. סוד מלכות, ד' אמות של הלכה. ועיינ שם (זוהר חדש, תיקונים, סד, ע"א) אבל הא איתן מושבך לגבך דאיהי שביעאה, וכו'.

נפש

מעשה, שבת וינפש, ממעשה. ואמרו (מדרש אגדה, שופטים, כא, ח) גבי נחל איתן, ולכך היתה בטלה ממלאכה, שהנהרג בטל ממלאכה מלעשות עוד.

גרים בחינת נפש. ושורשם יתרו הנקרא קיני. ועיינ מהר"ל (נצח ישראל, פרק ס, ד"ה ואחכ) וז"ל, וירא את הקיני ואשא משלו ויאמר, איתן מושבך, ושם בסלע קינך, שיש לו מדרגה זאת שנתיישב בחוזקן של ישראל, עכ"ל. היפך עמלק. ועיינ ליקוטי מוהר"ן (תנינא, תורה ה, טו, ד"ה וזה) וז"ל, וע"כ הגרים שנעשין ע"י קיבוצי האמונה כמבואר לעיל, ע"כ הם נקראים ע"ש הישיבה כמ"ש וירא את הקיני ויאמר איתן מושבך. וזהו איתן, תניא דמסייע לך, כמובא בתיקונים (כא, מג), כי לימוד הישיבה הוא מסייע לגרים, עכ"ל.

מילון ערכים בקבלה

איתן

איתן אצל יעקב, מלשון חוזק ותוקף ע"י חיבור חלקים, כמ"ש בחשק שלמה (ערך את). כי יעקב קו האמצע, מחבר כל החלקים יחדיו, ומכח כך נעשה איתן, והבן. וזהו ג' קווים של איתן. אולם בפרטות נגלה בקו אמצע, בחינת נשר כנודע. ועליו אמרו (זוה"ק, ח"ג, רלח, ע"ב) איתן מושבך ושים בסלע קינך, איתן תני"א, תמן קנא דנשרא עלאה וכו', שמכח קו אמצע נעשה איתן.

אולם אף המלכות הנקראת הלכה אף היא נקראת איתן, כמ"ש (זוה"ק, ח"ג, רלח, ע"ב) דכתיב היה איתן מושבך ישים בסלע קינך, דתלת אבהן נקראו איתנים, וריבעאה איתן מושבך, דביה מתישבא הלכה, דאתמר בה הלכה למשה מסיני, דאיהי אתפשט רבוא ישראל וכו'. וכתב בפרדס רימונים (שער כג, ערך איתן) שמשמע כאן בזוה"ק שאיתן הוא כינוי למשה רע"ה, ונראה שזה נאמר בפרטות על כח ההלכה שבו, הלכה למשה מסיני, שאי אפשר לחלוק עליה, ולכך היא נקראת איתן לשון חוזק, כי בכללות כל הלכה בתורה שבע"פ שייך בה מחלוקת, אולם הלכה למשה מסיני הוא שורש הלכה פסוקה, והבן, וזהו החוזק שיש בה שא"א לערער אחריה.

ושורש תואר איתן, הוא לו ית"ש האין סוף, שאין כח כנגדו שיכול להתנגד לו כלל וכלל, והוא חזק ותקיף מכולם.

בר"ה (יא, ע"א) אמרו, חודש האיתנים, שבו נולדו איתנו עולם. אולם בפרטות מצינו שנאמר באברהם לשון איתן, כמ"ש (זוה"ק, ח"ב, קי, ע"א) משכיל לאיתן האזרחי (תהלים, פט, א), ודא איהו אברהם סבא, ואקרי איתן, ואי אברהם איהו איתן, יצחק ויעקב איתנים אקרון וכו'. וישא משלו ויאמר, איתן מושבך ושים בסלע קינך (במדבר, כד, כא), איתן דא בקר דאברהם, והיינו הבוקר אור (בראשית, מד, ג), דא עמודא דכל עלמא קיימא עליה, ונהירו דיליה מאברהם ירית, נהר היוצא מעדן. ונראה שפירוש אחר באיתן, לשון המשכה, אתי, כמ"ש הרד"ק בספר השורשים בשם אביו, לשון שפע רב, דשן ושמן. וראשית האתי, הוא אור, שנברא ראשון, ויאמר אלקים יהי אור, שהוא שורש כל ההמשכות, המשכה מאור א"ס ע"י הקו לתוך החלל כנודע, וזה בחינת איתן שבאברהם, לשון המשכה של שפע רב, ששורשו אור, והבן.

וכן יצחק נקרא איתן כנ"ל, שכל אב ואב נקרא איתן (ועיין ליקוטי אמרים, אות י). ויצחק מידת הדין והגבורה, וע"ש כן נקרא איתן, לשון חוזק ותוקף, והיינו חזק בעצם כדוגמת ברזל דק שחזק בטבעו, כמ"ש ביריעות שלמה (חובת ו, מערכה ג), עיי"ש. וכן יעקב נקרא איתן, עיין תוס' (ב"ב, טו, ע"א, ד"ה וע"י שלמה). וכן תוס' ישנים (שם, יד, ע"ב, ד"ה וע"י אברהם, וד"ה ויש ספרים). ועיין שם משמואל (לך לך, תרע"ג, ד"ה ברשב"ם). וזהו כינוי של

מדור ארמית

מילון ערכים בארמית
איתן-אית-אתנו-אתא-
איתני-איתיביה-איתתא

מילון ערכים ארמית

איתן-אית-אתנו-אתא-איתני-איתיביה-איתתא

חיבור של איתן שבנפש עם איתן שבנפש, אולם לתתא, זהו חיבור על תנאי, וכדוגמת מקדש על תנאי. אולם אף בקידושין גמורים יתכן פירוד של גט או מיתת הבעל או האשה, היפך איתן שהוא חיבור גמור של חלקים, כמ"ש בחשק שלמה, ושורש אי חיבורם השלם, הוא מכח בחינת תנאי, והבן.

ובעומק, נקרא אתין לשון את כנ"ל המשכה, לשון אותיות, שהם לשון אתא, המשכה, כנודע. וזהו שורש החיבור באיתן כנ"ל בחשק שלמה, והיינו חיבור אותיות. ולהיפך הפירוד הוא בחינת פירוד אותיות כנודע, שפירוד זכר ונקבה ע"י גט, שהם אותיות שאין להם צירוף יחדיו רצוף בתנ"ך, זולת במילת אגרטל, אולם לא רצוף ממש יחדיו.

וזו הבחינה שמשנה רבינו נקרא איתן - תנאי, כי מחד מבחינת תנאי, פירש מן אשתו צפורה (לשון צירוף, צרופ-ה, והיינו שפירש מהצירוף התחתון, על מנת להגיע לצירוף העליון של התורה - אשת חיל, שזהו חיבור איש ואשה בשורש כנ"ל שהוא חיבור גמור ושלם של איתן), ומאידך, תורת משה, חיבור וצירוף כל האותיות, שהוא הוא שורש בחינת איתן. עיין פרדס רימונים (שער כג, ערך איתן). ובזה שפירש מן האשה, זה בחינת איתן - איתתא, כמו שנתבאר לעיל. ומצד עצמו הוא בחינת איתן לשון אותיות, שורש כל האותיות, וזהו שורש קבלה מסיני ע"י משה, קבלת האותיות עצמם. ואילו ניתנה התורה ע"י עזרא, היה באופן אחר, כמ"ש בסנהדרין.

איתן מורכב מאותיות אית, ובארמית הוא לשון יש, כגון אית ביה, יש בו. והיינו שדבר איתן הוא דבר חזק מאוד, יש גמור, רחוק מן האין. וכן הוא קרוב למלת אתנו, לשון תנאי, ומלת איתן, בהיפוך סדר האותיות תנאי. והיינו שהוא בבחינת דבר והיפוכו, איתן מלשון חוזק ותוקף, והפכו תנאי, דבר שכל הויתו אינו מוכרח אלא תלוי ועומד בתנאי.

וכן הוא קרוב ללשון אתא, המשכה, כמ"ש הרד"ק בספר השורשים (ערך איתן) שאיתן לשון דשן ושמן, והיינו שנמשך בו שפע גדול. ועיין שם שאות נו"ן נופלת, ואינה עיקר אלא תוספת. ושורש אית, לשון אתא. וכן לדברי החשק שלמה, שאיתן לשון את, שמצרפים חלקיו זה עם זה ומכח כך נעשים חזקים, הוא ג"כ לשון אתא, שהחלקים באים זה אצל זה. וכן יש בו אותיות אן, כלומר לאן השפע הולך ובא. וכן הוא לשון אתנו, מלשון שנו - למדו. וכן לשון איתמר, והיינו המשכת דברי תורה ממקור שורשם, ד"ת שמנים ודשנים ממקורם, שהוא איתן חזק. ואולם כאשר יש סתירה נקרא איתיביה, והיינו אית, המשכה, אולם יש בו תב, לשון שב, כח שמחזירו חזרה לאחוריו, כי יש כח המתנגד לו.

ובאותיות אית (שהם עיקר לשון איתן לחלק מן השיטות, ששורשו את, הנ"ן נופלת), יש מילת איתתא (בהכפלת א-ת). וזהו שורש האשה שבאה ונמשכה מן האיש. אולם אח"כ חיבורה אליו אינו חיבור גמור, כי בשורשו חיבורם הוא בחינת איתנים,

